

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Johanna Johnsson

Sambors efterlevandeskydd

– en diskussion av den svenska regleringen i relation till
regleringarna för svenska makar och skandinaviska sambor

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Eva Ryrstedt

Termin för examen: Period 1 HT2021

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRKORTNINGAR	5
1 INLEDNING	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Syfte och frågeställningar	7
1.3 Avgränsningar	8
1.4 Metod	10
1.4.1 Rättsdogmatisk och rättsanalytisk metod	10
1.4.2 Rättssociologisk metod	12
1.5 Material	13
1.6 Forskningsläge	14
1.7 Teori	15
1.8 Definitioner och begreppshantering	17
1.9 Disposition	17
2 EFTERLEVANDESKYDD FÖR SAMBOR OCH MAKAR I SVENSK RÄTT	19
2.1 Neutralitetsideologin	19
2.2 Samborättslig reglering	21
2.2.1 Introduktion	21
2.2.2 Successionsrättsliga regler	22
2.2.3 Bodelningsregler	25
2.2.3.1 Allmänt om bodelning	25
2.2.3.2 Rätt att överta bostad i vissa fall	26
2.2.3.3 Lilla basbeloppsregeln	27
2.3 Äktenskapsrättslig reglering	28
2.3.1 Successionsrättsliga regler	28
2.3.1.1 Legal arvsrätt	28
2.3.1.2 Basbeloppsregeln	30
2.3.2 Bodelningsregler	31

2.4	Synsätt på makar och sambor som inverkat på efterlevandeskyddet	33
3	EFTERLEVANDESKYDD FÖR SAMBOR I SKANDINAVIEN	35
3.1	Enad historia – splittrad nutid	35
3.2	Efterlevandeskydd för danska sambor	36
3.2.1	Gällande rätt	36
3.2.2	Överväganden i förarbetena	38
3.3	Efterlevandeskydd för norska sambor	40
3.3.1	Gällande rätt	40
3.3.1.1	Successionsrättsliga regler	40
3.3.1.2	Rätt att kvarsitta i oskiftat bo	41
3.3.2	Överväganden i förarbeten	42
4	SAMHÄLLETS INVERKAN PÅ RÄTTEN	46
4.1	Samboskap idag	46
4.2	Normativa grundmönster i sambors efterlevandeskydd	48
4.2.1	Rätten speglar samhället	48
4.2.2	Normativa grundmönster i svensk rätt	49
4.2.3	Normativa grundmönster i dansk rätt	51
4.2.4	Normativa grundmönster i norsk rätt	53
5	AVSLUTANDE ANALYS OCH DISKUSSION	55
5.1	Normativa grundmönster i efterlevandeskydd för sambor	55
5.2	Framtida efterlevandeskydd utifrån moderna värderingar om samboskap	56
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	63

Summary

In Swedish law, there is no right of inheritance for unmarried cohabitants. If the cohabitants have direct heirs, the cohabitants lack the opportunity to leave their entire estate to each other due to the heirs' right to receive their statutory share of inheritance.

The aim of this essay is to discuss the survivors' protection for cohabitants and whether it is appropriate given a modern interpretation of cohabitation. By studying current law and legislative history, it is identified which interpretations of spouses and cohabitants have influenced the design of survivors' protection in Swedish law. Furthermore, it is investigated which morals regarding cohabitants can be identified in the survivors' protection for cohabitants in Scandinavian law and finally how a survivors' protection for cohabitants can look like in Swedish law based on contemporary morals. The essay is conducted using a legal dogmatics method regarding determining current law, a legal analytical method for discussing a future legislation and a method of sociology of law for distinguishing which morals regarding cohabitants can be identified in the Scandinavian survivors' protections.

The interpretations that have influenced the design of the survivors' protection of spouses and cohabitants according to Swedish law are mainly that cohabitants were considered to be young, and that cohabitation was regarded as a precursor to marriage. Spouses have been seen as more worthy of protection than joint direct heirs, which has led to better protection for them. The morals that appear in Scandinavian survivors' protection for cohabitants are individualism, where the cohabitants are considered as two separate individuals, and community, where they are considered as two parts of a unit.

As inspiration for the design of cohabitants' survivors' protection in the future, the arrangement with different survivors' protections depending on the length and nature of the cohabitation can be used. This arrangement exists in both Denmark and Norway. In Danish law, an active action from the qualified cohabitants is required for the extended survivors' protection to be applicable, whereas in Norwegian law there is a legal right of inheritance for cohabitants who have, have had or are expecting joint children.

Sammanfattning

I svensk rätt finns ingen arvsrätt för sambor. Om samborna har bröstarvingar saknar de möjlighet att testamentera hela kvarlåtenskapen till varandra på grund av bröstarvingarnas rätt att få ut sin laglott.

Uppsatsens syfte är att diskutera efterlevandeskyddet för sambor och om det är ändamålsenligt givet en modern syn på samboskap. Genom att studera gällande rätt och förarbeten identifieras vilka synsätt på makar och sambor som har påverkat utformningen av efterlevandeskydd i svensk rätt. Vidare undersöks vilka värderingar avseende sambor som går att identifiera i efterlevandeskydden för sambor i skandinavisk rätt och slutligen hur ett efterlevandeskydd för sambor kan se ut i svensk rätt med utgångspunkt i moderna värderingar. Undersökningen sker med rättsdogmatisk metod avseende att fastställa gällande rätt, rättsanalytisk metod för att diskutera ett framtida rättsläge och rättssociologisk metod för att urskilja vilka värderingar avseende sambor som går att identifiera i de skandinaviska efterlevandeskydden.

De synsätt som har påverkat utformningen av makars respektive sambors efterlevandeskydd i svensk rätt är främst att sambor har ansetts vara unga och att samboskapet betraktats som ett förstadium till äktenskap. Makar har setts som mer skyddsvärda än gemensamma bröstarvingar, vilket har lett till ett bättre skydd för dem. De värderingar som framträder i skandinaviska efterlevandeskydd för sambor är individualism, där samborna ses som två separata enheter, och gemenskap, där samborna ses som två delar av en gemenskap.

Som inspiration för utformande av sambors efterlevandeskydd i framtiden kan ordningen med olika efterlevandeskydd beroende på längden och karaktären av samboskapet användas. Denna ordning finns i både Danmark och Norge. I dansk rätt krävs ett aktivt handlande från kvalificerade sambor

för att ett utökat efterlevandeskydd ska bli applicerbart, medan det i norsk rätt föreligger legal arvsrätt för sambor som har, har haft eller väntar gemensamma barn.

Förkortningar

AL	Lov 3 mars 1972 nr. 5 om arv
ALD	Lovbekendtgørelse 2021-06-15 nr. 1347 Arvelov
ALN	Lov 14. juni 2019 nr. 21 om arv og dødsboskifte
Bet.	Betänkande
Prop.	Proposition
SamboL	Sambolag (2003:376)
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk Juristtidning
ÄB	Ärvdabalk (1958:637)
ÄktB	Äktenskapsbalk (1987:230)

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Att leva tillsammans utan att ingå äktenskap är inte längre ovanligt i Sverige. Det finns olika skäl till att avstå från äktenskap. Skälen är inte alltid juridiskt förankrade, utan kan grunda sig i exempel negativa erfarenheter av äktenskap, religiös åskådning eller samhällsnormer. För andra par har äktenskap ett mer romantiskt inslag och det juridiska regelverket som medföljer är sekundärt.

Ett pars val av samlevnadsform får juridiska konsekvenser. Om samlevnaden avslutas med att en av parterna avlider beror efterlevandeskyddet på om paret har valt att leva tillsammans som makar eller som sambor. Giftna par ärver varandra, men särkullbarn går före, medan sambor saknar arvsrätt i svensk rätt.¹ Sambors efterlevandeskydd tillgodoses i stället genom den så kallade lilla basbeloppsregeln som återfinns i 18 § 2 st. sambolagen (2003:376)². För par som har levt som sambor under en lång tid, har haft gemensam ekonomi eller gemensamma barn kan den juridiska skillnaden jämfört med makar verka obefogad.

Dagens efterlevandeskydd för sambor motiveras av att samboskap utan giftermål som avslutas genom den ena partens död är i klar minoritet. Vid utredningen om sambors efterlevandeskydd ansågs det därför olämpligt att införa legal arvsrätt för sambor.³ År 2015 publicerade Kajsa Walleng⁴ sin avhandling, *Att leva som sambo: En civilrättslig studie av det rättsliga skyddet för sambor och om det är i takt med sin tid*, där hon genom en

---

¹ Jfr. 3 kap. 1 § ärvdabalken, fortsättningsvis ÄB i enlighet med förkortningslistan, och prop. 1986/87:1 om äktenskapsbalk m.m. [citeras prop. 1986/87:1] s. 109 f.

² Fortsättningsvis SamboL i enlighet med förkortningslistan.

³ Prop. 1986/87:1 s. 109 f.

⁴ Juris doktor i civilrätt vid Juridiska institutionen i Uppsala.

empirisk undersökning⁵ som riktade sig till sambor bland annat fann att 40 procent av respondenterna avsåg att fortsätta leva som sambor utan avsikt att gifta sig.⁶ Vidare kände fyra procent av respondenterna inte till att sambor inte ärver varandra utan testamente.⁷ En majoritet av respondenterna ansåg att sambor bör ärva varandra utan testamente medan en minoritet var nöjd med dagens reglering.⁸ Mot bakgrund av att samboskap inte längre enbart kan anses vara av övergående karaktär och att många sambor efterfrågar någon form av arvsrätt är det motiverat att undersöka hur efterlevandeskyddet för sambor är formulerat i relation till efterlevandeskyddet för makar. Utifrån den kunskapen förs sedan en diskussion i uppsatsen avseende hur regleringen skulle kunna förbättras.

Både dansk och norsk rätt innehåller större möjligheter till efterlevandeskydd för sambor jämfört med den svenska regleringen. Ett sätt att få inspiration till hur efterlevandeskyddet för sambor skulle kunna utformas i framtiden är att studera de övriga skandinaviska ländernas reglering på området. De skandinaviska länderna har en historia av likheter i respektive rättskultur, vilket gör det intressant att undersöka hur de har löst frågan.

1.2 Syfte och frågeställningar

Den svenska regleringen med skillnader i efterlevandeskydd för makar och sambor kan ställa till problem för den som inte vill gifta sig, men samtidigt önskar värna om en efterlevande partner på samma sätt som makar kan. Syftet med uppsatsen är att diskutera det svenska efterlevandeskyddet för sambor och om det är ändamålsenligt givet den nutida synen på sambor.

---

⁵ Enkätstudie som utgick till 2 000 ogifta individer i åldrarna 20–70 år, 795 individer inkom med svar. Se mer om hennes metod i Walleng, Kajsa, *Att leva som sambo: en civilrättslig studie av det rättsliga skyddet för sambor och om det är i takt med sin tid*. Diss. Uppsala: Uppsala universitet, 2015. [citeras Walleng (2015)] s. 73 ff.

⁶ Se Walleng, (2015) s. 105 f.

⁷ Se Walleng (2015) s. 96.

⁸ 62 % respektive 36 %, se vidare i Walleng (2015) s. 102 f.

Diskussionen utgår från den svenska regleringen av makars efterlevandeskydd och skandinavisk reglering av sambors efterlevandeskydd.

För att uppnå syftet klargörs först vad som ligger bakom skillnaderna mellan makars och sambors efterlevandeskydd, vilket ställs i förhållande till den neutralitet till samlevnadsform som är avsikten med regleringarna.⁹ Därefter identifieras vilka samhällsnormer avseende sambors inbördes egendomsförhållanden som influerat de skandinaviska ländernas efterlevandeskydd för sambor. De olika lösningarna används därefter som grund i argumentationen kring en eventuell utveckling av det svenska systemet. Detta innebär att uppsatsen utgår från följande frågeställningar:

1. Vilka synsätt på makar respektive sambor har påverkat utformningen av efterlevandeskyddet i svensk rätt?
2. Vilka normer avseende sambor går att identifiera i efterlevandeskydden för sambor i skandinavisk rätt och hur har det inverkat på rättsbildningen?
3. Hur kan efterlevandeskydd för sambor i Sverige utformas i framtiden för att svara mot moderna samhällsvärderingar om samboskap?

1.3 Avgränsningar

Denna framställning behandlar enbart efterlevandeskydd för sambor i skandinavisk rätt. Avgränsningen har gjorts med hänsyn till framställningens omfång. Det skandinaviska perspektivet i uppsatsen innebär att det svenska efterlevandeskyddet för sambor sätts i relation till andra länders dito. Därefter är det möjligt att placera samtliga skandinaviska

---

⁹ Se SOU 1972:41 *Familj och äktenskap* [citeras: SOU 1972:41] s. 91.

länders efterlevandeskydd för sambor på det normativa fältet för att undersöka hur de polariserade normativa grundmönstren *gemenskap* och *ekonomisk självständighet* influerat regleringarna.¹⁰ Därmed kan de utländska lagstiftningarna påvisa hur reglering avseende sambors efterlevandeskydd kan utformas beroende på polernas dragningskraft. Att även undersöka det normativa fältet för efterlevandeskydd för makar i de skandinaviska länderna kan påvisa hur andra rättssystem skiljer mellan makar och sambor. Det är ett intressant ämne, men det ryms inte i denna uppsats.

Uppsatsen tar sikte på efterlevandeskydd i begränsad omfattning. De efterlevandeskydd som undersöks är successionsrättsliga regler och bodelningsregler. Avsaknaden av bodelningsregler för sambor i dansk och norsk rätt gör att detta inte behandlas i uppsatsens skandinaviska utblick. Inom det successionsrättsliga området ryms såväl den legala arvsrätten som testamentsrätten i denna uppsats. Andra former av efterlevandeskydd, som exempelvis pensioner och försäkringar, kommer inte att behandlas i denna uppsats. Avgränsningen har gjorts med hänsyn till de lagstadgade efterlevandeskydden som finns i Sverige och för att undersöka vilket skydd som automatiskt inträder vid bortgången av en sambo. Trots det behandlas även testamentsrätten, vilket beror på dess nära koppling till arvsrätten. För besvarandet av tredje frågeställningen åsyftas de efterlevandeskydd som uppstår inom ramen för arvs- och testamentsrätt. En potentiell utveckling av bodelningsreglerna ryms inte i uppsatsen.

---

¹⁰ För mer information om normativa grundmönster och normativa fält, se nedan under *1.7 Teori*.

1.4 Metod

1.4.1 Rättsdogmatisk och rättsanalytisk metod

Rättsdogmatisk metod är en allmänt vedertagen metod som går ut på att uttolka vad som är gällande rätt.¹¹ Det centrala i metodens innehåll är juridisk problemlösning med den gällande rätten som verktyg¹², där syftet är att rekonstruera rätten utifrån en konkret frågeställning.¹³ På en utarbetad frågeställning uttolkas ett svar utifrån de allmänt accepterade rättskällorna – lagstiftning, rättspraxis, lagförarbeten och juridisk litteratur.¹⁴

Det är omdiskuterat om rättsdogmatiken kan utsträckas till att även omfatta resonemang kring hur rätten kan utformas i framtiden, så kallat *de lege ferenda*.¹⁵ Anders Agell¹⁶ menar att uttalanden om gällande rätt även bör omfatta hur författaren ser på behovet av att förändra lagstiftningen.¹⁷ Nils Jareborg¹⁸ anser att rättsdogmatiken inte begränsar sig till att fastställa gällande rätt, utan att det även finns utrymme att argumentera för nya lösningar.¹⁹ Även Berth Lehrberg²⁰ anser att rättsdogmatiken innefattar att

---

¹¹ Se Hjerstedt, Mattias, 'Beskrivningar av rättsdogmatisk metod: om innehållet i metodavsnitt vid användning av ett rättsdogmatiskt tillvägagångssätt', i: Mannelqvist, Ruth, Ingmanson, Staffan, Ulander-Wänman, Carin (ed.), *Festskrift till Örjan Edström* (pp. 165–173). Umeå: Juridiska institutionen, Umeå universitet, 2019 [citeras: Hjerstedt (2019)] s. 167.

¹² Se Kleineman, Jan, 'Rättsdogmatisk metod', i: Nääv, Maria & Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*, 2 uppl., Lund: Studentlitteratur, 2018, s. 21–46 [citeras: Kleineman (2018)] s. 21 ff.

¹³ Se Kleineman (2018) s. 21 och Jareborg, Nils, 'Rättsdogmatik som vetenskap', SvJT, 2004, s. 1–10 [citeras: Jareborg (2004)] s. 4.

¹⁴ Se Kleineman (2018) s. 21 ff.

¹⁵ Se Sandgren, Claes, *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: ämne, material, metod och argumentation*. Fjärde upplagan Stockholm: Norstedts Juridik, 2018 [Citeras: Sandgren (2018)] s. 49.

¹⁶ Professor i civilrätt 1972–1995.

¹⁷ Se Agell, Anders, 'Rättsdogmatik eller konstruktiv rättsvetenskap', i: Frändeberg, Åke, Göransson, Ulf, Håstad, Torgny (red.), *Festskrift till Stig Strömholm D. 1* (pp. 35–62). Uppsala: Iustus, 1997 [Citeras: Agell (1997)] s. 55.

¹⁸ Professor emeritus vid Juridiska institutionen i Uppsala.

¹⁹ Se Jareborg (2004) s. 4.

²⁰ Professor i civilrätt vid Juridiska institutionen i Uppsala.

fastställa vilka rättsregler som bör stiftas.²¹ Claes Sandgren²² framför att rättsdogmatisk metod kan innefatta de lege ferenda-argumentation i de fall där argumentationen utvecklar analysen av gällande rätt och där det finns en enhetlig uppfattning på området. Vidare menar han att sådan argumentation ofta är knuten till rättsanalytisk metod, som är mindre formbunden och riktar in sig på att analysera den fastställda rätten. Denna metod möjliggör också ett kritiskt förhållningssätt till rätten.²³

I denna uppsats används först den rättsdogmatiska metoden till att fastställa gällande svensk och utländsk rätt. Den framstår som mest lämplig för att tolka gällande rätt och att klargöra rättsläget. Efter att gällande rätt är kartlagd används rättsanalytisk metod för att föra en diskussion kring hur efterlevandeskydd för sambor bör utformas i framtiden. Lehrberg menar att aktuell reglering på rättsområdet, andra rättsområden där samma fråga uppkommer och utländsk rätt är av betydelse vid en utredning av hur rätten kan utformas i framtiden. Vidare menar han att internationell rättslikhet ofta får anses vara ett självständigt intresse.²⁴ Som inspiration för diskussionen om utformningen på efterlevandeskydd för sambor i framtiden används dagens reglering, skandinavisk rätt och den svenska regleringen för makar.

Komparativ metod används inte i uppsatsen. Syftet med användandet av utländsk rätt i denna uppsats är att kasta ljus över svensk rätt och se om det finns anledning att införa liknande lösningar avseende svenska sambors efterlevandeskydd. Av den anledningen undersöks lösningar i rättssystem som liknar det svenska. Eftersom syftet med den utländska rätten inte är att jämföra och förklara de likheter och skillnader som finns mellan rättssystemen förefaller det mindre lämpligt att genomföra en djuplodad

---

²¹ Se Lehrberg, Bert, *Praktisk juridisk metod*, 13:1 uppl. Uppsala: Iusté, 2021 [citeras: Lehrberg (2021)] s. 203.

²² Professor i civilrätt vid Stockholms universitet.

²³ Se Sandgren (2018) s. 49 ff.

²⁴ Se Lehrberg (2021) s. 284 f.

komparativ undersökning.²⁵ I stället utreds även den gällande utländska rätten med rättsdogmatisk metod.

1.4.2 Rättssociologisk metod

Rättssociologi handlar om hur rätten påverkas av värderingar och normer i samhället.²⁶ Utgångspunkten för undersökningen är etablerade teorier som ”[...] bygger på systematiska studier av hur verkligheten ser ut och fungerar på olika samhällsområden.”²⁷ Rättssociologi balanserar mellan samhällsvetenskap och rättsvetenskap. När frågeställningen, som i detta fall, handlar om hur samhället påverkar rättsbildning eller rättstolkning rör det sig om rättsvetenskap.²⁸

En version av rättssociologisk metod används i denna uppsats för att studera hur uppfattningen av sambor har påverkat rättsbildningen avseende deras efterlevandeskydd. Detta görs genom att studera det normativa fältet avseende sambors efterlevandeskydd i skandinaviska rättssystem och identifiera vilka normativa grundmönster som går att identifiera i regleringarna. Genom att undersöka de underliggande värderingarna i respektive land går det att se hur regleringen påverkats och därmed också hur en reglering bör kunna utvecklas utifrån nutida värderingar.

---

²⁵ Jämförelsen och förståelsen för likheter och skillnader är syftet med komparativ metod, se Valguarnera, Filippo, 'Komparativ juridisk metod', i: Nääv, Maria & Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*, 2 uppl., Lund: Studentlitteratur, 2018, s. 143–176 [citeras: Valguarnera (2018)] s. 143 ff.

²⁶ Lehrberg (2021) s. 248.

²⁷ Se Hydén, Håkan, 'Rättssociologi: om att undersöka relationen mellan rätt och samhälle', i: Nääv, Maria & Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*, 2 uppl., Lund: Studentlitteratur 2018, s. 209–240 [citeras Hydén (2018)] s. 210.

²⁸ Se Hydén (2018) s. 209 f.

1.5 Material

Som ovan nämnt används den rättsdogmatiska metoden för att fastställa gällande rätt i denna uppsats. De erkända rättskällorna, lagtext, förarbeten, praxis och juridisk doktrin, ligger till grund för fastställandet av både svensk och utländsk gällande rätt.

I den mån det finns lagreglering är den väsentlig som rättskälla. Lagreglering avseende arvsrätt för sambor saknas i svensk rätt. För utredningen är därför förarbeten, inbegripet propositioner, SOU och betänkanden, av stor betydelse.²⁹ I propositionen till den nuvarande sambolagen behandlades sambors efterlevandeskydd sparsamt. Frågan diskuterades mer ingående i äldre förarbeten. Eftersom den nya sambolagen kom att innehålla samma reglering avseende efterlevandeskydd, tillmäts även äldre förarbeten stor betydelse i uppsatsen. Uppsatsen behandlar inte praxis, eftersom uppsatsen fokuserar på rättens utformning och de överväganden som gjorts vid dess tillkomst snarare än rättens tillämpning.

Som material används även doktrin som behandlar ekonomisk familjerätt. Det huvudsakliga syftet med användningen av doktrinen är att förtydliga det som framgår av övriga rättskällor och för att belysa omdebatterad lagstiftning. Doktrinen som används är främst arvsrättslig litteratur av erkända författare på området. På den svenska rättens område inkluderar det bland andra Margareta Brattström³⁰, Anna Singer³¹ och Anders Agell. På den skandinaviska rättens område läggs stor vikt vid ”Nordisk samboerrett”³² av Göran Lind³³ med flera. Vidare används Kajsa Wallengs ovannämnda doktorsavhandling för att förklara hur sambor ser på sin egen situation.

---

²⁹ För en diskussion om SOU:s rättskällevärde se Bengtsson, Bertil ’SOU som rättskälla’, SvJT 2011 s. 777 ff.

³⁰ Professor i civilrätt vid Juridiska institutionen i Uppsala.

³¹ Professor i civilrätt vid Juridiska institutionen i Uppsala.

³² Lind, Göran, *Nordisk samboerrett*, Oslo: Gyldendal akademisk, 2014.

³³ Professor i civilrätt vid Juridiska institutionen i Stockholm.

Avseende arbetet med de normativa grundmönstren används främst material av Anna Christensen³⁴ och Eva Ryrstedt³⁵ som är erkända forskare på området. Deras bidrag till forskningen på området behandlas mer nedan.³⁶

1.6 Forskningsläge

Sambors efterlevandeskydd är ett vida omskrivet ämne i doktrin av bland andra ovannämnda personer. Forskning som bedrivits på området och som är av relevans för denna uppsats innefattar bland annat redan omnämnda Wallengs doktorsavhandling ”Att leva som sambo: En civilrättslig studie av det rättsliga skyddet för sambor och om det är i takt med sin tid” från år 2015. Avhandlingen behandlar bland annat sambolagens syfte och efterlevandeskydd för sambor. Den innehåller även en studie om sambors kunskap om sambolagen.

Avseende forskning om normativa grundmönster och dess användning inom juridiken är Christensen och Ryrstedt av betydelse. Christensen grundlade teorin om normativa grundmönster som denna uppsats delvis bygger på i ”Hemrätt i hyreshuset: En rättsvetenskaplig studie av bostadshyresgästens besittningsskydd” från år 1994. Christensen har senare vidareutvecklat teorin i fortsatta studier i ämnet. Ryrstedt har arbetat med normativa grundmönster i sin doktorsavhandling, ”Bodelning och bostad: Ekonomisk självständighet eller gemenskap” från år 1998. De normativa grundmönster som hon arbetade med, *individualism* och *gemenskap* är av stor vikt i denna uppsats.

---

³⁴ Professor i civilrätt vid Juridiska institutionen i Lund från år 1975.

³⁵ Professor i civilrätt vid Juridiska institutionen i Lund.

³⁶ Se 1.6 Forskningsläge och 1.7 Teori.

1.7 Teori

Teorin om normativa grundmönster ligger till grund för besvarandet av uppsatsens andra frågeställning. Teorin utvecklades år 1994 av Christensen, som menar att lagstiftningen är en kodifikation eller spegling av underliggande normer som härstammar från sociala relationer. Hennes tanke är att det bör gå att identifiera, strukturera och diskutera normerna utifrån studier av lagstiftningen på ett visst rättsområde.³⁷ Teorin handlar därför om moralens rättsbildande effekt. De återkommande mönster som går att hitta inom flera olika områden kallas normativa grundmönster. Christensen betonar skillnaden mellan normativa grundmönster och andra icke-normativa juridiska principer. De förstnämnda formar rätten till att efterlikna samhällets moral eller handlingsmönster medan de sistnämnda snarare syftar till att styra ett beteende.³⁸ Normativa grundmönster fungerar som polariserande krafter i rätten och kan vara politiskt laddade. Eftersom det saknas inbördes prioriteringsordning för vilken pol som ska få företräde, finns det inget givet svar på vilket grundmönster som får genomslag i rättsbildningen. Denna dragkamp sker inom det som Christensen kallar för *det normativa fältet*. Oftast är det mer än ett normativt grundmönster som påverkar en reglering och därför är det viktigt att studera hur de andra grundmönstren påverkar den aktuella regleringen.³⁹ Christensen fokuserar på tre normativa grundmönster; *skydd för etablerad position*, *det marknadsfunktionella mönstret* och *rättvis fördelning*.⁴⁰

Skydd för etablerad position är ett konservativt mönster och innebär att den som har etablerat en position, exempelvis genom att få en anställning eller ingå ett äktenskap, ska få behålla positionen. Därmed är det ett mönster som

---

³⁷ Christensen, Anna, *Hemrätt i hyreshuset: en rättsvetenskaplig studie av bostadshyresgästens besittningsskydd*. Stockholm: Juristförlaget, 1994 [citeras: Christensen (1994)] s. 3.

³⁸ Se Christensen, Anna (1996), *Skydd för etablerad position – ett normativt grundmönster*, i *Tidsskrift för Rettsvitenskap*. Scandinavian University Press. Oslo. [Citeras: Christensen (1996)] s. 527.

³⁹ A. a. s. 530 f.

⁴⁰ A. a. s. 528 f. och s. 535.

syftar till att det som en gång uppstått ska bestå och det intresserar sig inte för omfördelning av värden. Regleringar som präglas av skydd för etablerad position syftar inte till att skapa en maktbalans mellan parterna, utan snarare till att skydda den svagare parten i rättsförhållandet. Skyddet för etablerad position på äktenskapsrättens område syftade tidigare till att bevara äktenskapet som en obrytbar institution, snarare än makarna som medkontrahenter.⁴¹ *Det marknadsfunktionella mönstret* är ett dynmaniskt mönster som framträder inom bland annat äganderätten och det fria avtalet. Kännetecknande för detta mönster är att värden går att omfördela efter individens vilja, vilket står i kontrast till skyddet för etablerad position.⁴² *Rättvis fördelning* går ut på att värden ska fördelas enligt någon typ av ”rättvisa”, exempelvis genom likadelning.⁴³

Ryrstedt arbetade med teorin om normativa grundmönster i sin doktorsavhandling ”Bodelning och bostad: Ekonomisk självständighet eller gemenskap”. Hon studerade det normativa fältet för äktenskap och samboende där *gemenskap* och *individualism* är viktiga normativa grundmönster. *Gemenskap* ställer krav på fördelning mellan individerna, vilket gör att det kan relateras till Christensens grundmönster *rättvis fördelning*. *Individualism* innefattar bland annat den fria äganderätten och har ett nära samband med Christensens *marknadsfunktionella mönster*.⁴⁴

I denna uppsats undersöks det normativa fältet för sambors efterlevandeskydd i de skandinaviska ländernas rättssystem. De normativa grundmönster som ställs mot varandra är, precis som i Ryrstedts avhandling, *gemenskap* och *individualism*.

---

⁴¹ A. a. s. 528 f. och s. 570.

⁴² A. a. s. 529 f.

⁴³ A. a. s. 535.

⁴⁴ Se Ryrstedt, Eva, *Bodelning och bostad: ekonomisk självständighet eller gemenskap*. Lund: Juristförlaget, 1998 Diss. Lund: Univ., 1999 [Citeras: Ryrstedt (1998)] s. 17 ff.

1.8 Definitioner och begreppshantering

I denna uppsats avser termen ”sambo” samma typ av sambor som definieras i 1 § sambolagen, det vill säga ”[...] två personer som stadigvarande bor tillsammans i ett parförhållande och har gemensamt hushåll”⁴⁵. Vidare framgår det av samma paragraf att den enbart omfattar sådana samboförhållanden där ingen av parterna är gift eller har registrerat partnerskap. När utländsk samboreglering behandlas i uppsatsen presenteras respektive lands definition på sambor.

I syfte att öka tydligheten i uppsatsen används begreppet ”make” genomgående som ett könsneutralt begrepp i stället för ”make/maka”. Av samma anledning används ordet ”part” när det saknas anledning att skilja mellan makar och sambor.

1.9 Disposition

Efter detta inledande kapitel, i kapitel två, presenteras neutralitetsideologin och efterlevandeskydd för makar och sambor i svensk rätt. Här klargörs gällande rätt avseende det skydd som den efterlevande parten kan få med hjälp av successionsrättsliga regler och bodelningsregler. Här presenteras även vilka synsätt på makar respektive sambor som har påverkat utformningen av efterlevandeskydden i svensk rätt.

I kapitel tre kartläggs Danmarks och Norges efterlevandeskydd för sambor.

I det efterföljande kapitlet, kapitel fyra, behandlas dagens syn på sambor samt de normativa grundmönster som framträder i efterlevandeskyddet för sambor. Rätten som tidigare redogjorts för bryts ner och analyseras i förhållande till de normativa grundmönstren. Här sker därmed både en

---

⁴⁵ 1 § 1 st. SamboL.

övergripande förklaring av vilka normativa grundmönster som fått starkast genomslag i respektive lagstiftning, samt i vilka enskilda delar detta framgår.

Uppsatsen avslutas med en sammanfattande diskussion i kapitel fem. Diskussionen behandlar de efterlevandeskydd som presenterats i uppsatsen. Vidare diskuteras hur det svenska efterlevandeskyddet för sambor kan utvecklas i ljuset av de andra presenterade regelverken. Olika alternativ presenteras och diskuteras utifrån hur starkt de normativa grundmönstren framträder i regleringen.

2 Efterlevandeskydd för sambor och makar i svensk rätt

2.1 Neutralitetsideologin

År 1969 gav den svenska regeringen en kommitté som kallades Familjelagssakkunniga i uppdrag att utreda behovet av en lagstiftning för ogifta sambor. I direktiven angavs att en sådan lagstiftning i så stor utsträckning som möjligt skulle vara neutral i förhållande till olika samlevnadsformer och moraluppfattningar. Trots denna neutralitet borde äktenskapet fortsätta att ha en central roll i familjerättsliga sammanhang, men lagstiftningen skulle inte skapa onödiga svårigheter eller olägenheter för de som väljer en annan form av familjebildning.⁴⁶

I betänkandet som avgavs av Familjerättssakkunniga behandlas neutralitet till formen för familjebildning i enlighet med direktiven.

Familjerättssakkunniga menade att önskan om neutralitet ger uttryck för två skilda, beaktansvärda intressen. Det första intresset är en *respekt för individer att själva välja normer för sin samlevnad*, eftersom det faller inom den personliga sfären där regleringen inte kan anses vara samhällets angelägenhet. Om detta intresse får företräde leder det till att par som i praktiken lever likadant behandlas olika juridiskt, eftersom alla sammanlevande par troligtvis inte skulle välja samma normer.⁴⁷

Direktivet uttalade att familjelagstiftningen inte skulle skapa onödiga svårigheter eller olägenheter för par som skaffar barn eller bildar familj på

---

⁴⁶ Riksdagsberättelsen 1970 JU:52 s. 79 och 81.

⁴⁷ SOU 1972:41 s. 91.

grund av att de inte vill ingå äktenskap.⁴⁸ Eftersom det äktenskapsrättsliga systemet enbart inträder när par väljer att gifta sig menade Familjelagssakkunniga att det inte kunde ha negativa effekter för de som valde att inte gifta sig.⁴⁹ Detta kan tolkas som att de som anser att äktenskapet erbjuder ett juridiskt skydd som passar deras individuella situation bättre har möjligheten att gifta sig och därmed applicera det äktenskapsrättsliga regelverket på sin relation. Om paret inte vill ha den äktenskapsrättsliga regleringen kan de förbli ogifta sambor.

Det andra beaktansvärda intresset är *likabehandling av sambor som i praktiken lever tillsammans på samma sätt*, oavsett om de valt att ingå äktenskap eller inte. Detta grundar sig på att inte premiera någon samlevnadsform utan i stället låta relationer som är lika i praktiken behandlas juridiskt lika. Genom att ge det intresset företräde skulle möjligheten att välja vilka normer som ska tillämpas begränsas, eftersom samma normer skulle gälla för gifta och ogifta sambor. Ogifta sambor skulle därmed genom sitt konkludenta handlande att flytta ihop vara bundna till de rättsverkningar som konstruerats av samhället på samma sätt som gifta par, med den skillnaden att ogifta sambor inte har valt den äktenskapliga regleringen. Om paret inte vill ha den äktenskapsrättsliga regleringen i sin samlevnad och av den anledningen valt att inte gifta sig skulle en sådan reglering innebära ett tvång.⁵⁰ Att ha samma reglering för gifta och ogifta sambor leder till visserligen till neutralitet, men äktenskapet som institut skulle förlora den särställning inom området som avsetts i direktiven.⁵¹

Familjelagssakkunniga poängterade att ovanstående två intressen var oförenliga och inte kunde samexistera. Antingen får neutraliteten tolkas som att samma regler ska gälla för gifta som ogifta sambor eller som att par ska få välja sina egna normer.⁵² Om äktenskapet ska fortsätta att ha en

---

⁴⁸ Riksdagsberättelsen 1970 JU:52 s. 81.

⁴⁹ SOU 1972:41 s. 95.

⁵⁰ A. a. s. 91 och 94.

⁵¹ A. a. s. 91 ff.

⁵² A. a. s. 91 ff.

särställning kan neutralitet eftersträvas genom att skillnaden mellan gifta och ogifta sambor kan minskas. Det kan ske genom att äktenskapets rättsverkningar begränsas samtidigt som det införs regler för ogifta sambor med samma innehåll när det av sociala eller av andra skäl är motiverat. Att par som lever tillsammans enbart ska förlita sig på andra civilrättsliga regler anses inte vara en hållbar lösning, då dessa inte är utformade för att lösa problem som kan uppstå i samlevnad med familjefunktion.⁵³

2.2 Samborättslig reglering

2.2.1 Introduktion

I samband med att den nya sambolagen trädde i kraft år 2003, upphörde 1987 års sambolag att gälla. Den nya lagen innehåller till stora delar samma materiella reglering och därmed är äldre förarbeten fortfarande av stor vikt. En väsentlig skillnad är dock att den nya sambolagen omfattar både homosexuella och heterosexuella sambor.⁵⁴

För att sambolagen ska bli tillämplig på ett sammanlevande par ska paret leva tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden. Enligt förarbetena innebär det att relationen vanligtvis ska innefatta sexuellt samliv, gemensamt hushåll och bostad samt ekonomiskt samarbete.⁵⁵ Detta innebär att paret ska bo tillsammans stadigvarande, inte enbart vara av övergående karaktär. Därmed förutsätts en viss varaktighet i relationen för att den samborättsliga regleringen ska träda i kraft för paret i fråga.⁵⁶ En gemensam partsavsikt avseende att relationen ska vara en samborelation bör enligt förarbetena vara avgörande. I bedömningen kan andra kriterier, såsom om parterna har gemensamma barn eller gemensam folkbokföringsadress påvisa

---

⁵³ SOU 1972:41 s. 93.

⁵⁴ Se Håkansson, Göran, [kommentar till Sambolag (2003:376)], i Juno, besökt 2021-11-28.

⁵⁵ Prop. 2002/03:80 s. 27.

⁵⁶ A. prop. s. 44.

att det rör sig om mer än enbart en tillfällig förbindelse.⁵⁷ Utöver varaktigheten ska de sammanlevande personerna ha ett gemensamt hushåll för att de ska klassificeras som sambor. Enligt förarbetena förutsätts här i vart fall partiellt ekonomiskt samarbete mellan parterna samt delning av sysslor och utgifter.⁵⁸

Ett samboförhållande kan enligt 2 § SamboL upphöra på tre sätt; genom att en eller båda av samborna ingår äktenskap, att samborna flyttar isär eller att någon av dem dör. Syftet med den samborättsliga reglering är att den ekonomiskt svagare parten ska tillerkännas ett minimiskydd vid samboförhållandets upphörande.⁵⁹

2.2.2 Successionsrättsliga regler

I svensk rätt har inte sambor arvsrätt efter varandra. I stället tillgodoses den ekonomiskt svagare partens behov genom de bodelningsregler som redovisas för nedan eller genom upprättande av testamente. När en sambo avlider gäller därför den successionsordning som stadgas i 2 kap. ÄB.

Enligt propositionen är sambor företrädesvis unga par som ännu inte har ingått äktenskap, då det anses ovanligt att ingå ett sådant utan att ha sammanbott först. Trots det framställdes behov av att lagstifta på det samborättsliga området, om än i en begränsad utsträckning för att undvika att skapa ett "äktenskapsliknande system av lägre dignitet". De par som önskar applicera heltäckande juridiska system på sin samlevnad hänvisas till äktenskapet.⁶⁰

Ställningstagandet mot arvsrätt för sambor motiveras i förarbetena av att upplösning av samboskap genom dödsfall inte har samma omfattning och

---

⁵⁷ Prop. 2002/03:80. s. 43 f.

⁵⁸ A. prop. s. 44.

⁵⁹ A. prop. s. 34.

⁶⁰ Prop. 1986/87:1 s. 40.

betydelse för ogifta sambor som för gifta makar, eftersom långvariga samboförhållanden som avslutas med den ena sambons dödsfall torde vara i klar minoritet, enligt Familjelagssakkunniga. Antalet ogifta sambor som sammanlevt under en sådan lång tid att de kan anses ha samma arvsrättsliga anspråk som makar antogs vara relativt litet. Att dessa sambor valt bort regleringen som medföljer ett äktenskap antogs vara ett noga övervägt val. Vidare bör de därför ha övervägt möjligheten till efterlevandeskydd genom testamente noggrant. Dessutom ansågs det olämpligt att införa arvsrätt för vissa sambor efter särskild prövning av samboförhållandets längd och övriga omständigheter.⁶¹

I brist på arvsrätt hänvisas sambor till att skriva testamente för att skapa ett inbördes efterlevandeskydd. Det finns dock vissa begränsningar i möjligheten att skapa ett fullgott sådant enbart genom testamente. Om sambon har bröstarvingar, det vill säga arvingar i första arvsklassen enligt 2 kap. 1 § ÄB, uppstår en sådan begränsning. Samma begränsning inträffar även när den först avlidne maken har särkullbarn. Bröstarvingar har nämligen en särställning inom arvsrätten, eftersom de är laglottsberrättigade enligt 7 kap. 1 § ÄB. Laglotten består av bröstarvingarnas halva arvslott och kan inte testamenteras till någon annan med bindande verkan. Därmed kan en arvlåtare som har bröstarvingar enbart råda över hälften av sin kvarlåtenskap genom testamente. Om arvlåtaren ändå skulle testamentera bort en bröstarvinges laglott har bröstarvingen möjlighet att inom sex månader från att denne fått ta del av testamentet påkalla jämkning, vilket framgår av 7 kap. 3 §. Laglotten skyddar bröstarvingar från att bli arvlösa.⁶²

När en sambo avlider och efterlämnar ett gemensamt barn som är under 18 år uppstår en särskild situation, eftersom underåriga som huvudregel inte får råda över sin egendom enligt 9 kap. 1 § föräldrabalken (1949:381)⁶³. I stället förvaltas egendomen av den underåriges förmyndare, som också

---

⁶¹ Prop. 1986/87:1 s. 109 f.

⁶² A. prop. s. 79.

⁶³ Härfter FB i enlighet med förkortningslistan.

företräder den underårige enligt 12 kap. 1 § FB. Förmyndaren är som huvudregel den underåriges vårdnadshavare, vilket framgår av 10 kap. 2 § FB. När den underårige och förmyndaren har motstående intressen, som exempelvis när de båda är dödsbodelägare⁶⁴ i ett oskiftat dödsbo, ska överförmyndaren förordna en god man som ska vårda den underåriges rätt i boet. Reglerna om detta finns i 11 kap. 2 § 1 st. FB. Ställföreträdaren får inte avstå från arv eller testamente för den enskildes räkning om inte överförmyndaren har givit sitt tillstånd till det, enligt 15 kap. 6 § FB. Det innebär dessutom att ställföreträdaren är skyldig att påkalla jämkning av testamente för den underåriges del om denne riskerar att inte få ut sin laglott.⁶⁵

Ovanstående innebär att en underårig bröstarvinge inte kan avstå sin laglott till förmån för den efterlevande sambon utan överförmyndarens tillstånd. Konsekvensen kan därmed bli att den efterlevande sambon måste lösa ut barnet, vilket, om det saknas likvida medel, tvingar sambon att sälja egendom. En lösning kan vara att ingå avtal om sammanlevnad i oskiftat dödsbo enligt 15 kap. 7 § FB, vilket dock också kräver överförmyndarens tillstånd. I 24 kap. ÄB finns särskilda regler kring oskiftade dödsbon och deras förvaltning. I korthet innebär sammanlevnad i oskiftat dödsbo att dödsbodelägarna avtalar om att boet inte ska skiftas. I stället finns dödsboet kvar som en juridisk person och förvaltas som utgångspunkt av dödsbodelägarna gemensamt.⁶⁶

Ämnet arvsrätt för sambor har behandlats i doktrin. Att sambor inte kan skapa samma efterlevandeskydd som gifta makar när de har gemensamma barn tas bland annat upp i Viola Boströms⁶⁷ och Ulf Israelssons⁶⁸ artikel ”Är

---

⁶⁴ Bröstarvingen är dödsbodelägare i egenskap av arvinge. Den efterlevande sambon är dödsbodelägare om hen begär bodelning.

⁶⁵ Brattström, Margareta och Singer, Anna [Föräldrabalk (1949:381), kommentar till 15 kap. 5 §, not. 630, Karnov], i Juno, besökt 2021-11-29.

⁶⁶ Brattström, Margareta & Singer, Anna. *Rätt arv: fördelning av kvarlåtenskap*. 5 uppl., Uppsala: Iustus förlag 2020 [Citeras: Brattström & Singer (2020)] 194 ff.

⁶⁷ Universitetslektor vid juridiska institutionen vid Umeå universitet.

⁶⁸ Dåvarande universitetslektor vid juridiska institutionen vid Umeå universitet.

arvsrätten föräldrad”. Författarna argumenterar för att barn i ett samboförhållande inte har större behov av att få ut sitt arv efter den första förälderns frånfälle jämfört med barn till gifta föräldrar. De menar att även om tiden kanske inte är mogen för inbördes arvsrätt för sambor, bör i vart fall gemensamma barns rätt att få ut sin laglott vid den första förälderns frånfälle tas bort till förmån för att sambor ska kunna skydda varandra genom testamente.⁶⁹

Även Brattström och Singer tar upp frågan om sambors arvsrätt i en rättspolitisk diskussion i sin lärobok ”Rätt arv – fördelning av kvarlåtenskap”. De argumenterar för att tiden är mogen för arvsrätt för sambor och framhåller bland annat att mängden långvariga samboförhållanden ökat markant samt att det inte längre är ovanligt att samboförhållanden upplöses på grund av dödsfall. Ordningen med förstärkt efterlevandeskydd för sambor har dessutom fått genomslag i andra nordiska länder. Brattström och Singer framhåller även sambornas begränsade möjligheter till efterlevandeskydd genom testamente, där de påpekade att ställföreträdare för underåriga barn inte får avstå arv för deras räkning och att de mest skyddsvärda samborna därmed inte kunde få fullgott skydd. De menar att det ofta finns en social och ekonomisk gemenskap som kan grunda arvsrätt.⁷⁰

2.2.3 Bodelningsregler

2.2.3.1 Allmänt om bodelning

Om ett samboskap avslutas på grund av dödsfall har den efterlevande sambon exklusiv rätt att begära bodelning, enligt 8 § och 18 § 1 st.

SamboL.⁷¹ Begäran om bodelning ska enligt 8 § 2 st. SamboL framställas

---

⁶⁹ Boström, Viola och Israelsson, Ulf, 'Är arvsrätten föräldrad?', 2004, SvJT s. 644 ff.

⁷⁰ Brattström & Singer (2020) s. 208 ff.

⁷¹ Jfr. prop. 1986/87:1 s. 258.

senast vid bouppteckningens förrättande, annars går rätten förlorad.⁷² Vidare ska bodelningen ske innan arvet kan skiftas, enligt 23 kap. 1 § ÄB.

Bodelningen för sambor följer samma likadelningsprincip som gäller för gifta makar.⁷³ Syftet med bodelningen är enligt 8 § 1 st. SamboL att fördela samboegendomen, vilket enligt 3 § SamboL utgörs av gemensam bostad och gemensamt bohag som införskaffats för gemensamt bruk, mellan samborna utifrån de egendomsförhållanden som råder vid upplösningen. Genom samboavtal kan samborna undanta all eller viss egendom enligt 9 § SamboL. Det finns möjlighet att jämka en oskälig likadelning vid bodelningen enligt 15 §. Eftersom regeln enbart kan gynna den ekonomiskt starkare sambon,⁷⁴ kommer den inte behandlas mer ingående här.

2.2.3.2 Rätt att överta bostad i vissa fall

Det stadgas inte i SamboL att vardera sambon i första hand har rätt till sin samboegendom vid lottläggningen. Denna princip framgår dock av 17 § SamboL, som ger en sambo rätt att betala en skifteslikvid i stället för att överlämna sin egendom till den andra sambon.

Till principen om att varje sambo har rätt att på sin lott få sin egendom finns ett undantag som framgår av 16 § 2 st. SamboL. Undantaget gäller när den andra sambon har större behov av bostaden eller bohaget än den ägande sambon. I ett sådant fall har den behövande sambon rätt att överta egendomen från den andra ägaren, om övertagandet med hänsyn till omständigheterna är skälig. Den behövande sambon får då räkna av värdet för den övertagna egendomen från sin lott. Rätten till övertagande av bostad och bohag gäller enbart för en efterlevande sambo om samboskapet upphör med anledning av dödsfall, enligt 18 § 1 st. SamboL.

---

⁷² Prop. 2002/03:80 s. 35.

⁷³ Prop. 1986/87:1 s. 261. Se även nedan avsnitt 2.3.2 *Bodelning* nedan.

⁷⁴ Regeln kan enbart ge den ekonomiskt starkare sambon rätt att behålla mer än hälften av samboegendomen, se prop. 2002/03:80 s. 38.

Utöver rätten att överta bostad och bohag som ingår i bodelningen finns det även en rättighet för en sambo med större behov av bostaden att överta en bostads- eller hyresrätt som inte anskaffats för gemensamt bruk och därför inte ska ingå i bodelningen. Detta förfarande regleras i 22 § SamboL. Till skillnad från resten av SamboL utgör paragrafen en tvingande bestämmelse och kan därmed inte avtalas bort. Om samborna har barn tillsammans krävs det att övertagandet är skäligt, medan det för sambor utan barn krävs synnerliga skäl. Den som övertar en bostad ska ersätta den andra sambon för bostadens värde. För övertagande av hyresrätt utgår det som utgångspunkt ingen ersättning. Även om övertaganderätten enligt 22 § SamboL handlar om att överta hyres- eller bostadsrätt som inte ingår i bodelningen, finns det i 3 st. en koppling till bodelningsförfarandet. Ersättningen får nämligen avräknas på den övertagandes del i bodelningen.⁷⁵

2.2.3.3 Lilla basbeloppsregeln

I 18 § 2 st. SamboL behandlas den så kallade *lilla basbeloppsregeln*, som fått sitt namn efter basbeloppsregeln som gäller för makar. Eftersom garantibeloppet är lägre kallas den för "lilla basbeloppsregeln".⁷⁶ Lilla basbeloppsregeln syftar till att skydda den efterlevande sambon mot att den nödvändigaste samboegendomen går förlorad i arvsskiftet. Regeln får särskild betydelse i mindre bon där den avlidne är ägare till huvuddelen av samboegendomen.⁷⁷ Lilla basbeloppsregeln innebär att en efterlevande sambo får rätt att som sin del i bodelningen erhålla så mycket av den totala egendomen efter avdrag för skulder att det motsvarar två prisbasbelopp⁷⁸ vid tidpunkten för den först avlidne sambons frånfälle. År 2021 uppgår två prisbasbelopp till 95 200 kr.⁷⁹ Valet att begränsa beloppet till två

---

⁷⁵ Agell & Brattström (2018) s. 298 ff.

⁷⁶ A. a. s. 304. Basbeloppsregeln för makar behandlas nedan under 2.3.1.2 *Basbeloppsregeln*.

⁷⁷ Prop. 1986/87:1 s. 110.

⁷⁸ Prisbasbeloppet räknas ut utifrån ett bastal som multipliceras med ett jämförelsetal för att ta hänsyn till prisutvecklingen mellan juni år 1997 och juni året före det år som prisbasbeloppet avser, vilket framgår av 2 kap. 7 § socialförsäkringsbalken.

⁷⁹ <https://www.regeringen.se/artiklar/2021/09/prisbasbelopp-for-2022-faststallt/> besökt 2021-11-23.

prisbasbelopp motiveras av att regeln är tillämplig i alla samboförhållanden, oavsett varighet, och därför bör begränsas till en måttlig ekonomisk nivå.⁸⁰

Lilla basbeloppsregeln gäller enbart när som det finns samboegendom med tillräckligt högt värde i boet. Om den efterlevande sambons andel av samboegendomen motsvarar mindre än två prisbasbelopp justeras den hälftindelning av samboegendomen som annars sker enligt 14 § SamboL så att det garanterade beloppet uppnås. Justeringen sker på bekostnad av den avlidne sambons arvingar.⁸¹ Noterbart är att det enbart är hälftindelningen av samboegendomen som justeras. Annan egendom som sambor äger kan inte bli föremål för utjämning mellan samborna. Detta följer av att lilla basbeloppsregeln är en bodelningsregel som syftar till att skydda det gemensamma hemmet.⁸² På grund av att den är en bodelningsregel och inte en arvsrättslig regel erhåller den efterlevande sambon egendomen med fri äganderätt och därmed förfaller rätten till efter arv för den avlidne sambons arvingar.⁸³ I och med lilla basbeloppsregeln tillerkänns den efterlevande sambon ett visst ekonomiskt skydd. Enligt lagtexten ska det i första hand tillgodoses genom den efterlevandes egen samboegendom. Därmed är det möjligt att ingen förmögenhetsöverflyttning sker.

2.3 Äktenskapsrättslig reglering

2.3.1 Successionsrättsliga regler

2.3.1.1 Legal arvsrätt

Enligt en av de offentliga utredningarna som föregick 1987 års reform av äktenskapsrätten skulle de flesta par även fortsättningsvis välja den

---

⁸⁰ Prop. 1986/87:1 s. 110.

⁸¹ Se Lind, Göran, [Sambolag (2003:376), kommentar till 18 §, not. 48, Karnov], i Juno, besökt 2021-11-19.

⁸² Brattström och Singer (2020) s. 88 f.

⁸³ Se Lind, Göran, [Sambolag (2003:376), kommentar till 18 §, not. 48, Karnov], i Juno, besökt 2021-11-19.

äktenskapliga samlevnadsformen.⁸⁴ Till skillnad mot vad som gäller för sambor, har makar sedan år 1920 legal arvsrätt.⁸⁵ Regleringen för makars arvsrätt finns i 3 kap. ÄB. Innan ett arvskifte är möjligt måste bodelning förrättas enligt 9 kap. 1 § ÄktB och 23 kap. 1 § ÄB. Vanligtvis har den efterlevande maken rätt till hälften av giftorättsgodset genom bodelningsreglerna. Den andra hälften utgör tillsammans med den avlidnes enskilda egendom den avlidne makens kvarlåtenskap.⁸⁶ Bodelningsreglerna behandlas nedan under 2.3.2 *Bodelningsregler*.

Huvudregeln som framgår av 3 kap. 1 § 1 st. 1 men. ÄB är att den efterlevande maken ärver den avlidne makens kvarlåtenskap. Detta innebär att den efterlevande makens arvsrätt får företräde framför gemensamma bröstarvingars, som i stället får rätt till efterarv. Denna ordning antogs inför 1987 års ÄktB och motiveras i förarbetena av att de sociala reformer som genomförts under 1900-talet innebär att bröstarvingar inte längre har lika stort behov av arvet för sin försörjning. I stället ansågs det mer skyddsvärt att den efterlevande maken inte skulle behöva splittra sitt hem.⁸⁷

Det finns undantag från att den efterlevande maken får ärva hela den avlidne makens kvarlåtenskap. Undantagen inkluderar situationer när mål om äktenskapsskillnad pågår vid makens frånfälle (se 3 kap. 10 § ÄB) eller om den avlidne förordnat om en annan fördelning genom testamente.⁸⁸

Ytterligare ett undantag från makars arvsrätt inträffar om den avlidne maken har bröstarvingar som inte är den efterlevande makens bröstarvingar⁸⁹, vilket framgår av 3 kap. 1 § 1 st. 2 men. ÄB. I en sådan situation ärver den efterlevande maken enbart särkullbarnets arvslott om särkullbarnets valt att avstå från sin rätt enligt 3 kap. 9 § ÄB. Om särkullbarnet är underårigt får det inte råda över sin egen egendom enligt 9 kap. 1 § FB. I stället företräds

---

⁸⁴ SOU 1981:85 s. 100.

⁸⁵ Jfr 2.2.2 *Successionsrättsliga regler* ovan och Agell & Brattström (2018) s. 233.

⁸⁶ Agell & Brattström (2018) s. 233.

⁸⁷ Prop. 1986/87:1 s. 39 och 81 f.

⁸⁸ Om laglottens betydelse för testationsrätten, se avsnitt 2.2.2 *Successionsrättsliga regler* ovan då samma hinder för fri testationsrätt uppställs för makar med särkullbarn.

⁸⁹ Härefter benämns en sådan bröstarvinge som särkullbarn.

barnet av sin förmyndare, förvaltare eller gode man, vilket följer av 12 kap. 1–2 § FB. Ställföreträdaren får enbart avstå arv enligt 3 kap. 9 § ÄB om överförmyndaren godkänt det, vilket framgår av 15 kap. 6 § 2 st. FB. Generellt bör det vara lämpligt att ett underårigt barn får avstå från arv enligt 3 kap. 9 § ÄB till förmån för den efterlevande maken om de bor tillsammans.⁹⁰

Vid avstående till förmån för den efterlevande maken får särkullbarnet i stället rätt att ta del av den efterlevande makens bo. Rätten till efterarv sker då på samma villkor som den först avlidne makens i paragrafen uppräknade arvingar, vilket framgår av 3 kap. 2 § ÄB. Om makarna inte har några gemensamma bröstarvingar följer det av 2 kap. 1 § och 3 kap. 1 § ÄB att särkullbarnen ärver hela den avlidne makens kvarlåtenskap vid avsaknad av testamente.

Motiveringen till att särkullbarnens arvsrätt går före den efterlevande makens är enligt förarbetena att särkullbarn ofta saknar det nära känslomässiga förhållande till den efterlevande maken som en gemensam bröstarvinge har. Medan det för en gemensam bröstarvinge torde vara naturligt att invänta arvet tills efter den efterlevande makens bortgång, finns det anledning för ett särkullbarn att vilja få ut sitt arv direkt. Därutöver tas hänsyn till risken att det efter den efterlevande makens död inte finns kvar någon egendom att ärva.⁹¹

2.3.1.2 Basbeloppsregeln

I 3 kap. 1 § 2 st. ÄB finns den så kallade *basbeloppsregeln*. Regeln innebär att en efterlevande make alltid har rätt till egendom motsvarande fyra basbelopp (190 400 kr år 2021⁹²) efter bodelning. I första hand ska behovet tillgodoses genom egendomen som den efterlevande maken erhåller i

---

⁹⁰ Prop. 1986/87:1 s. 239.

⁹¹ A. prop. s. 82 ff.

⁹² <https://www.regeringen.se/artiklar/2021/09/prisbasbelopp-for-2022-faststallt/> besökt 2021-11-23.

bodelning, arv eller testamente från den först avlidne maken. Om det inte räcker ska den efterlevande maken om möjligt erhålla resterande del från den avlidnes kvarlåtenskap.⁹³

Eftersom makar ärver varandra före gemensamma barn, får regeln betydelse i situationer när den avlidne maken har särkullbarn eller om den avlidne maken har förfogat över sin kvarlåtenskap genom testamente. Genom basbeloppsregeln är den efterlevande maken berättigad till ett minimiskydd som i synnerhet i mindre bon kan skydda den efterlevande maken från att behöva avstå ifrån delar av hemmet och annan egendom. Basbeloppsregeln är en avvägning mellan den efterlevande makens skyddsbehov och den avlidnes särkullbarn och testamentstagares rätt att utfå arv respektive testamenterad egendom. Ett högt belopp skulle innebära att särkullsbarnens rätt att omedelbart utfå arv blir illusorisk, medan ett lågt belopp skulle innebära sämre skydd för den efterlevande maken. Värdegränsen på fyra prisbasbelopp ansågs vara välavvägd, eftersom det ansågs vara ett rimligt värde på ett bo som den efterlevande maken inte skulle behöva dela med sig av.⁹⁴

Medan den samborättsliga lilla basbeloppsregeln är en bodelningsregel, är basbeloppsregeln en arvsrättslig regel. Det innebär att den efterlevande maken ärver egendomen med fri förfoganderätt. När den efterlevande maken avlider har därmed den först avlidne makens arvingar rätt till efterarv.⁹⁵

2.3.2 Bodelningsregler

Bodelningen har betydelse för makars efterlevandeskydd, eftersom arvskiftet inte kan ske förrän bodelningen ägt rum enligt 23 kap. 1 § ÄB.

---

⁹³ Brattström och Singer (2020) s. 82.

⁹⁴ Prop. 1986/87:1 s. 89 f.

⁹⁵ Brattström och Singer (2020) s. 83.

Bodelning behöver inte ske om makarna enbart har enskild egendom och ingen av dem vill överta egendom från den andra, enligt 9 kap. 1 § ÄktB. När äktenskapet upplöses på grund av den ena makens dödsfall har den efterlevande maken möjlighet att bestämma att vardera maken ska behålla hela eller delar av sitt giftorättsgods i bodelningen, enligt 12 kap, 2 § 1 st. ÄktB. Denna jämningsmöjlighet är exklusiv för den efterlevande maken och kan alltid tillämpas, oavsett längd på äktenskapet. Syftet med den är att skydda den efterlevande makens giftorättsgods mot anspråk från den avlidne makens särkullbarn eller testamentstagare.⁹⁶

Bodelningen utförs enligt reglerna i 11 kap. ÄktB och innebär att makarnas giftorättsgods, vilket omfattar all egendom som inte gjorts till enskild genom äktenskapsförord eller villkor av tredje man,⁹⁷ räknas ihop efter avdrag för skulder. Därefter delas den kvarvarande egendomen lika mellan makarna. Detta är den så kallade andelsberäkningen, där makarnas andel i boet beräknas. Andelsberäkningen följs sedan av lottläggningen, som avgör vilken make som tilldelas vilken egendom.⁹⁸ Enligt 11 kap. 7 § har en make i första hand rätt att få sin egendom på sin lott.

Enligt 11 kap. 8 § 1 st. ÄktB har en behövande make rätt att överta bostad och bohag om det med hänsyn till omständigheterna i övrigt är skäligen. Övertagandet sker mot avräkning på den behövande makens lott. Denna rätt gäller enbart för den efterlevande maken om äktenskapet upphör på grund av dödsfall, vilket framgår av 3 st.

Den äktenskapsrättsliga bodelningen sker i likhet med den samborättsliga enligt likadelningsprincipen. Likadelningen bygger på tanken att äktenskapet utgör en ekonomisk gemenskap mellan makarna. I propositionen till 1987 års äktenskapsbalk diskuteras om likadelningsprincipen bör ge vika för delningssystem som bättre tillgodoser

---

⁹⁶ Prop. 1986/87:1 s. 191.

⁹⁷ Se 7 kap. 1–2 §§ ÄktB.

⁹⁸ Se prop. 1986/87:1 s. 42.

makarnas ekonomiska självständighet. Diskussionen utgick ifrån samhällsutvecklingen, som visar att fler äktenskap upplöses genom skilsmässa och att fler gifta kvinnor arbetar utanför hemmet, men har generellt lägre inkomster än män. Att kvinnor i högre grad har en inkomst leder till en större jämställdhet mellan makarna, vilket det även strävas mot i lagstiftningshänseende. Som alternativ till likadelningen diskuteras även system där makars egendom hålls separat under äktenskapet, vilket leder till fullständig ekonomisk självständighet mellan makarna, men detta ansågs vara ett alltför drastiskt steg. Som mellanväg lyftes återgångsdelning fram, som syftar till att enbart dela egendomen som makarna förvärvat som ett direkt resultat av samlevnaden, vilket innebär att sociala och ekonomiska förhållanden från innan samlevnaden inleds bevaras vis äktenskapsskillnad. Återgångsdelning ansågs ha fördelar i kortvariga äktenskap, men oönskade effekter i längre. Anledningen härtill var att makarna i längre äktenskap får starkare förhållande till egendomen, sammanblandar egendom samt att en återgångsfördelning genomsnittligt skulle missgynna kvinnor, eftersom de som grupp har lägre inkomst än män. Därutöver framhölls tekniska fördelar med likadelningssystemet.⁹⁹

2.4 Synsätt på makar och sambor som inverkat på efterlevandeskyddet

I detta avsnitt sammanställs den informationen som framställs ovanstående i kapitel 2 i syfte att ge ett tydligt svar på uppsatsens första frågeställning.

Den grundläggande motiveringen för att stärka en efterlevande makes efterlevandeskydd och tilldela denne arvsrätt före den först avlidne makens sårkullbarn var att det gemensamma hemmet inte skulle splittras. Dessutom anses barn inte vara beroende av arv från sina föräldrar för sin försörjning

---

⁹⁹ Prop. 1986/87:1 s. 42 ff.

längre, vilket talar för att ge den efterlevande maken arvsrätt före gemensamma barn.¹⁰⁰

Enligt neutralitetsideologin ska det inte uppställas onödiga hinder i lagstiftningen för de par som inte önskar ingå äktenskap, även om äktenskapet ska fortsätta att vara den normala familjebildningsformen enligt en offentlig utredning.¹⁰¹ I förarbeten till 1987 års familjerättsliga reform framgår att sambor ofta anses vara unga och i ett förstadium till att gifta sig.¹⁰² Även om det i propositionen vidkänns att det finns långvariga samboförhållanden som i sig skulle kunna grunda arvsrätt, anses de fallen vara relativt få och valet av samlevnad noggrant övervägt. Att ett samboskap upplöses genom dödsfall anses generellt inte ha samma omfattning och betydelse som när äktenskap upplöses genom dödsfall, vilket är den främsta motiveringen till varför det arvsrätt inte har införts i svensk rätt.¹⁰³

Ur ovanstående går det att utläsa att äktenskapet framhålls som något långvarigt av lagstiftaren, medan samboskapet ses som något av övergående karaktär trots kravet på att relationen ska vara stadigvarande.

---

¹⁰⁰ Jfr prop. 1986/87:1 s. 81 ff.

¹⁰¹ Jfr SOU 1972:41 s. 91 ff. och SOU 1981:85 s. 100.

¹⁰² Prop. 1986/87:1 s. 40.

¹⁰³ Jfr prop. 1986/87:1 s. 109 f.

3 Efterlevandeskydd för sambor i Skandinavien

3.1 Enad historia – splittrad nutid

I början på 1900-talet ledde samarbetet mellan de nordiska länderna inom det familjerättsliga området till stora likheter mellan ländernas regelverk.¹⁰⁴ Trots liknande sociala förhållanden och attityder har länderna hanterat utmaningar på familjerättens område på skilda sätt de senaste 45 åren och rättspraxis avseende den samborätt som faller under allmän civilrätt har utvecklats åt olika håll.¹⁰⁵ Trots att det finns gemensamma drag är den nordiska samborätten idag diversifierad.¹⁰⁶

Från slutet av 1960-talet sjönk giftermålsfrekvensen i Norden medan det blev mer socialt accepterat för par att leva tillsammans utan att ingå äktenskap.¹⁰⁷ På grund av osäkerhet avseende vilka värderingar som bör styra rättsutvecklingen och avsaknaden av ett helhetsperspektiv från lagstiftarens sida har den nordiska rättsutvecklingen varit ambivalent på samborättens område. De två motstående värderingarna som lagstiftaren tvingas att kompromissa mellan är *skydd för den svagare parten i förhållandet* på grund av att paret ingår i en gemenskap och *möjligheten att fritt välja vilka regler som ska vara tillämpliga i parternas förhållanden*, som grundas på att de trots sin gemenskap är egna, självständiga individer.¹⁰⁸ Efterlevandeskydd för sambor har traditionellt fallit utanför

---

¹⁰⁴ Løderup, Peter, ”The Remarmonisation of Nordic Family Law” i: Boele-Woelki, Katharina och Sverdrup, Tone (eds.): *European Challenges in Contemporary Family Law*, 2008 s. 19 f.

¹⁰⁵ Se Lind, Göran, ’Utvecklingen av samboförhållanden och samborätten i Norden’, i: Asland, John, Brattström, Margareta m.fl. (red.), *Nordisk Samboerrett*, 1 uppl., Oslo: Gyldendal Akademisk, 2014, s. 13–67. [citeras: Lind (2014)] s. 14.

¹⁰⁶ A. a. s. 14.

¹⁰⁷ Lind (2014) s. 19.

¹⁰⁸ A. a. s. 24. Mer om intresseavvägningen mellan individualism och gemenskap, se 4.2 *Normativa grundmönster i efterlevandeskydd för sambor*.

lagstiftarens uppgift i de nordiska länderna och samborna har i stället hänvisats till testamente, livförsäkringar eller äktenskap.¹⁰⁹

3.2 Efterlevandeskydd för danska sambor

3.2.1 Gällande rätt

Danmark har ingen lagstiftning som motsvarar den svenska sambolagen. Efterlevandeskydden för danska sambor hittas i stället i Danmarks arvsrättsliga lagstiftning, Lovbekendtgørelse 2021-06-15 nr. 1347 Arvelov¹¹⁰. Den innehåller ingen legal arvsrätt för sambor, även om frågan har varit uppe för utredning i *Betænkning om revision af arvelovgivningen mv.*¹¹¹ av det danska Justitieministeriet. Förslaget om att införa arvsrätt för sambor togs dock inte med i Justitieministeriets lagförslag.¹¹²

I stället för arvsrätt finns det inom dansk rätt möjlighet för vissa sambor att upprätta ett utvidgat sambotestamente¹¹³. Regleringen kring dessa testamenten finns i 87–89 §§ ALD. För att få upprätta ett sådant testamente måste samborna uppfylla kraven för att ingå äktenskap med varandra enligt 6, 9 och 10 §§ LBKG 2019-08-07 nr 771 ægteskabsloven, vilket framgår av 88 § ALD. Vidare får sambon inte ha upprättat ett utvidgat sambotestamente till förmån för en annan sambo. Därutöver ställs krav på samboförhållandets beskaffenhet vid tidpunkten för den först avlidne sambons frånfälle; samborna måste bo ihop och ha, ha haft eller vänta gemensamma barn, alternativt ha sammanlevt under äktenskapsliknande förhållanden de senaste två åren.

---

¹⁰⁹ Asland (2014) s. 176 f.

¹¹⁰ Här efter ALD i enlighet med förkortningslistan.

¹¹¹ [Citeras: bet. 1473/2006].

¹¹² Nørgaard, Irene, Arveret, 6. udg., Jurist- og Økonomforbundet, København, 2013 [Citeras: Nørgaard (2013)] s. 251.

¹¹³ Översättning av danska termen *uvidet samlevertestamente*.

Ett utvidgat sambotestamente innebär enligt 87 § ALD en möjlighet för sambor att helt eller delvis ärva varandra på samma villkor som äkta makar. Det finns emellertid regler som är exklusiva för makar och därmed inte kan tillämpas på sambor även om de har tecknat ett utvidgat sambotestamente. Sambor är förhindrade att förordna om att regler kring arv av delade tillgångar ska gälla mellan samborna, vari rätten att kvarsitta i oskiftat bo inkluderas. I stället får sambor ärva varandra som gifta makar som enbart har separat egendom.¹¹⁴

Regler om gifta makars arvsrätt blir alltså tillämpliga även på sambor som har tecknat ett utvidgat sambotestamente. I 9 § ALD framgår det att en efterlevande make ärver hela kvarlåtenskapen om den avlidne inte har någon bröstarvinge¹¹⁵. Om den avlidne efterlämnar sig bröstarvingar ärver i stället den efterlevande maken hälften av kvarlåtenskapen. Både efterlevande make och bröstarvingar är enligt dansk rätt laglotsberättigade. I likhet med svensk rätt kan laglotten¹¹⁶ inte testamenteras bort.¹¹⁷ Laglotten för dem utgörs av en fjärdedel av arvslotten, enligt 5 och 10 §§ ALD. Det finns dock en möjlighet att beloppsbegränsa bröstarvingarnas arvsrätt om det stadgas i den avlidnes testamente. Beloppet bestäms varje år enligt 97 § och 2021 uppgår det till 1 350 000 danska kronor.¹¹⁸

Givet att laglotten för bröstarvingar och efterlevande make är en fjärdedel av deras respektive arvslott, innebär det att arvlåtaren kan förfoga över tre fjärdedelar av sin totala kvarlåtenskap genom ett vanligt testamente. För sambor där den avlidne sambon även efterlämnar bröstarvingar gäller därmed följande. Om samborna har upprättat både ett utvidgat sambotestamente och ett vanligt testamente till förmån för den efterlevande sambon, tillfaller sju åttondelar av den avlidne sambons totala kvarlåtenskap den efterlevande sambon och en åttondel tillfaller bröstarvingarna. Med

---

¹¹⁴ Nørgaard (2013) s. 251.

¹¹⁵ Översättning av danska termen *livsarvinger*.

¹¹⁶ Översättning av danska termen *tvangsarv*.

¹¹⁷ Jfr. 50 § 1 st. ALD.

¹¹⁸ Se 2 § BKG 2020-12-07 nr 1844 Regulering af beløb i henhold til arveloven.

enbart ett vanligt testamente tillfaller tre fjärdedelar den efterlevande sambon och en fjärdedel tillfaller bröstarvingarna. Om det enbart upprättats ett utvidgat sambotestamente tillfaller den efterlevande sambon och bröstarvingarna hälften vardera. I de fall det saknas testamente tillfaller hela kvarlåtenskapen bröstarvingarna.

Dansk rätt innehåller en regel som liknar den svenska basbeloppsregeln för efterlevande makar. Den stadgas i 11 § 2 st. ALD och innebär att den efterlevande maken får ta ut så mycket från dödsboet att det tillsammans med den efterlevande makens arv, separata tillgångar och de tillgångar som räknas upp i 3 st. erhåller egendom till ett visst värde. År 2021 uppgår beloppet till 810 000 danska kronor.¹¹⁹ För sambor som har skrivit ett utvidgat sambotestamente gäller därmed denna ”basbeloppsregel”.

3.2.2 Överväganden i förarbetena

Inför revisionen av arveloven år 2007 fick Arvrättskommittén bland annat i uppgift att undersöka om nya familjebildningsmönster gav upphov till behov av att stärka efterlevandeskyddet för makar och sambor.¹²⁰ Om samborna inte har upprättat ett testamente och samboförhållandet upplöses genom den ena partens död innebär det ofta stora konsekvenser för den efterlevande sambon. Med anledning av ändrade sociala förhållanden och familjebildningsmönster övervägde Arvrättskommittén att införa arvsrätt för ogifta sambor i dansk rätt.¹²¹

Arvrättskommittén fann att ogifta sambor var en heterogen grupp, och identifierade i huvudsak två problem som de ansåg utgöra hinder för att införa arvsrätt för sambor. Det ena problemet var att det inom gruppen sambor förekom par som aktivt valt bort den äktenskapsrättsliga

---

¹¹⁹ Se 3 § BKG 2020-12-07 nr 1844 Regulering af beløb i henhold til arveloven.

¹²⁰ Bet. 1473/2006 s. 14.

¹²¹ A. bet. s. 152.

regleringen.¹²² Om ett par aktivt väljer bort den juridiska paketlösning som äktenskapet innebär ansågs det att de själva bör ta ställning till vilka rättsverkningar de vill ska gälla inom deras förhållande, snarare än att ett annat regelverk ska tillämpas. Därför skulle arvsrätt för sambor vara deklaratörisk och inte omfattas av laglottsbestämmelser.¹²³

Det andra problemet var rättstekniska svårigheter med att konstatera att samboskapet hade sådan karaktär att det rimligen kunde grunda arvsrätt. Här fokuserade utredningen främst på när förhållandet kunde anses vara tillräckligt stadigvarande för att motivera arvsrätt. Arvsrättskommittén hänvisade till en undersökning från år 1987, som visade att testamente i samboskap med gemensamma barn inte var tillräckligt vanligt förekommande för att den efterlevande sambon skulle säkras ett rimligt efterlevandeskydd. På grund av det nära ekonomiska samarbetet mellan parterna fanns det grund för att tro att dessa sambor önskade arvsrätt för den efterlevande sambon. Därav fann kommittén att en arvsrätt grundad på att ha, ha haft eller vänta gemensamma barn borde övervägas.¹²⁴ En annan alternativ grund som också ställer krav på stabilitet i förhållandet är att samboskapet ska ha pågått under de två sista åren innan den först avlidne sambons frånfälle.¹²⁵

Arvsrättskommittén föreslog ett minimiskydd genom legal arvsrätt motsvarande en fjärdedel av den avlidnes kvarlåtenskap, dock maximalt 500 000 danska kronor. Beloppstaket skulle kunna tas bort genom testamente för de sambor som inte vill att det ska gälla.¹²⁶ Trots att arvsrätt för sambor övervägdes enligt ovanstående togs det inte med i lagförslaget till den reviderade versionen av arveloven. I den nya arveloven stärktes skyddet för efterlevande makar och i och med de testationsregler som

---

¹²² Bet. 1473/2006 s. 152.

¹²³ Nørgaard (2013) s. 251 se not 2. Jfr bet. 1473/2006 s. 159.

¹²⁴ Bet. 1473/2006 s. 152 ff.

¹²⁵ A. bet. s. 155.

¹²⁶ A. bet. s. 156.

infördes innebar förstärkningen även ett stärkt skydd för sambor. Det stärkta skyddet skedde på bekostnad av bröstarvingarnas rätt till laglott.¹²⁷

3.3 Efterlevandeskydd för norska sambor

3.3.1 Gällande rätt

3.3.1.1 Successionsrättsliga regler

År 2009 infördes arvsrätt för vissa sambor i Norge och därmed har Norge kommit längs av de nordiska länderna avseende efterlevandeskydd för sambor.¹²⁸ Huvuddragen från 2009 års lagstiftning behölls i den nya arvsrättsliga lagstiftningen som huvudsakligen trädde i kraft 1 januari 2021.¹²⁹

Samboskap inom norsk arvsrätt definieras i 2 § 3 st. Lov 14. juni 2019 nr. 21 om arv og dødsboskifte¹³⁰. Där framgår det att en sambo är en person över 18 år som bor tillsammans med en annan person över 18 år i ett äktenskapsliknande parförhållande. Om parterna under en tid bor isär på grund av exempelvis utbildning eller arbete räknas de fortfarande som sambor. Sammanboende enligt ovan som inte räknas som sambo är den som är gift eller sambo med någon annan eller de som inte får gifta sig med varandra enligt 3 § lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap.¹³¹

Nu gällande efterlevandeskydd för norska sambor finns i ALN, huvudsakligen i kapitel fyra och sex. I 12 § ALN regleras den legala arvsrätten för sambor. Det framgår att sambor som vid dödsfallet har, har haft eller väntar gemensamma barn har rätt till ett arv motsvarande fyra

---

¹²⁷ Asland (2014) s. 191.

¹²⁸ A. a. s. 177.

¹²⁹ <https://www.regjeringen.no/no/tema/lov-og-rett/innsikt/arv/id2006122/> hämtad den 2021-12-09.

¹³⁰ Härfter ALN enligt förkortningslistan.

¹³¹ Paragrafen exkluderar vissa släktingar som möjliga sambor.

norska grundbelopp¹³². År 2021 uppgår fyra grundbelopp till 425 596 norska kronor.¹³³ Om samborna inte vill att arvsrätten ska tillämpas på deras förhållande kan de begränsa arvsrätten genom testamente. För att begränsningen ska vara giltig måste den andra sambon känna till testamentet före arvlåtarens dödsfall, om det inte var omöjligt eller oskäligt svårt att meddela sambon.

I 13 § regleras särskild rätt för sambor som varit sambor de fem senaste åren innan dödsfallet att testamentera till förmån för varandra. Ett sådant testamentsförordnande kan ge den efterlevande sambon rätt till arv motsvarande fyra norska grundbelopp som går före bröstarvingars¹³⁴ rätt till laglott.

Laglotten regleras i 50 § ALN, där det framgår att den motsvarar två tredjedelar av arvlåtarens kvarlåtenskap, med ett maxbelopp på 15 grundbelopp (1 595 985 norska kronor) per barns släktled. Resterande del av kvarlåtenskapen kan arvlåtaren testamentera till valfri person. Laglotten utvidgades, från ett maxbelopp på totalt en miljon norska kronor i den tidigare lagen¹³⁵ till 15 gånger grundbeloppet per barns släktled i den nya lagen från 2021. Enligt övergångsbestämmelsen som framgår av 180 § 4 st. ALN träder dock ändringen avseende laglotten i kraft först 1 januari 2022 och för dödsfall före den tidpunkten gäller de tidigare bestämmelserna om laglotten som framgår av fjärde kapitlet i AL.

3.3.1.2 Rätt att kvarsitta i oskiftat bo

Utöver legal arvsrätt och testationsmöjligheter som uppställs specifikt för sambor finns det även rätt för vissa sambor att kvarsitta i oskiftat bo.

---

¹³² Översättning av norska termen *folketrygdens grunnbeløp*.

¹³³ <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/kontakt-nav/utbetalinger/grunnbeløpet-i-folketrygden> hämtad 2021-12-15.

¹³⁴ Översättning av norska begreppet ”*livsarvingar*”. Livsarvingar definieras i 4 § ALN och motsvarar svenska bröstarvingar.

¹³⁵ Se 29 § i Lov 3 mars 1972 nr. 5 om arv. Härfter benämns lagen AL i enlighet med förkortningslistan.

Reglerna om detta finns i sjätte kapitlet i ALN. Av 32 § ALN framgår att en sambo som har, har haft eller väntar gemensamma barn med arvlåtaren omfattas av regleringen och därmed har rätt att behålla sambornas gemensamma bostad och bohag samt bil och fritidshus med bohag som använts för gemensamt bruk i sin besittning, i stället för att skifta arvet. Även annan egendom får oskiftad kvarstå i den efterlevande sambons besittning om det framgår av den avlidnes testamente och arvingarna samtycker. Om den avlidne sambon efterlämnar särkullbarn eller livsarvingar till särkullbarn krävs samtycke från dessa för att den efterlevande sambon ska få kvarsitta i oskiftat bo.

Den avlidne sambon får förordna i testamente att rätten att kvarsitta i oskiftat bo inte ska gälla. Ett sådant testamente är, i likhet med testamenten som inskränker sambons arvsrätt enligt ovan, enbart giltigt om den efterlevande sambon fått kännedom om testamentet, eller om det anses oskäligt eller omöjligt att göra det känt för den efterlevande sambon, vilket framgår av 33 § ALN.

Rätten att kvarsitta i oskiftat bo upphör att gälla om den efterlevande sambon gifter sig, vilket framgår av 38 § ALN. Paragrafen föreskriver även en rätt för den först avlidne sambons arvingar att kräva skifte om den efterlevande sambon lever i samboskap i tio år eller har, har haft eller väntar barn med sin nya sambo. Den efterlevande sambon kan även skifta hela eller delar av egendomen när hen önskar med arvingarna.

3.3.2 Överväganden i förarbeten

Innan lagändringen som gav sambors arvsrätt trädde i kraft år 2009 var efterlevandeskyddet för en efterlevande sambo svagt i Norge.¹³⁶ I förarbetena till lagändringen diskuterades om sambors arvsrättsliga ställning skulle bli mer lik den gällande ordningen för äkta makar. Sedan den gamla

---

¹³⁶ Asland (2014) s. 177.

lagstiftningen hade samboskap som samlevnadsform blivit alltmer utbredd och utvecklingen inom andra rättsområden påvisade större likheter mellan sambor och makar. Ett argument för större likheter även i arvsrättsligt hänseende var att sambor rimligen kan ha samma behov av efterlevandeskydd som äkta makar. Däremot skulle likheter i lagstiftningen påtvinga oönskade ekonomiska konsekvenser för sambor som valt bort äktenskap för att undgå en sådan reglering.¹³⁷

I propositionen förklarade Det konglige justis- och politidepartementet¹³⁸ att den intresseavvägning som gjordes inför införandet av arvsrätt för sambor stod mellan å ena sidan *individernas frihet att bestämma över sin egendom* och å andra sidan *skyddet för den svagare parten i samboförhållandet*. Det kunde inte längre förutsättas att par valde att leva tillsammans i samboskap i syfte att undgå den äktenskapliga lagstiftningen, utan det framstod som rimligare att de juridiska konsekvenserna av samlevnadsformen var ööverbägda. Det antogs också att många sambor skulle vilja skydda varandra, men att det trots detta sällan upprättades testamenten. Vidare tycktes det finnas sambor som trodde att samboskapet grundade arvsrätt. I synnerhet när samborna har haft sammanflätad ekonomi tycktes bristen på arvsrätt vara problematisk. Lösningen blev att införa en reglering där arvsrätt för sambor var utgångspunkten, men möjlig att kringgå genom testamente. Därmed skyddades sambor som kan tänkas vilja ha ett arvsrättsligt skydd, men på grund av passivitet inte skyddat varandra i testamente. För par som inte önskar ett arvsrättsligt skydd och av den anledningen avstått äktenskap, gavs möjligheten att förordna om det genom testamente.¹³⁹

I förarbetena till införandet av arvsrätt för sambor motiveras varför enbart sambor som har, har haft eller väntar gemensamma barn tillerkänns arvsrätt. Denna grupp av sambor anses vara en mer homogen grupp och det är även

---

¹³⁷ Ot.prp.nr.73 s. 11.

¹³⁸ Härefter departementet.

¹³⁹ Ot.prp.nr.73 s. 14.

mer troligt att samboskapet i de fallen bär prägel av en livsgemenskap som rimligen bör innebära att viss arvsrätt för dem prioriteras framför andra arvingars. Dessutom kvarstår möjligheten för sambor med gemensamma barn att genom testamente förordna om att arvsreglerna inte ska gälla mellan dem, om de önskar en annan ordning.¹⁴⁰

För att uppnå ett enkelt och pedagogiskt system bestämdes att de legala arvsrättsreglerna och rätten att sitta i orubbat bo skulle omfatta samma typ av sambor, nämligen de med gemensamma barn. Därmed skulle inte andra sambor tro att de är mer skyddade av reglerna i ALN än de faktiskt är.¹⁴¹

Avseende par som varit sambor i minst fem år innan dödsfallet utan att ha gemensamma barn, menade departementet att gemenskapstanken var mer varierad och att det därför var svårare att utläsa en önskan om lagstadgad arvsrätt på bekostnad av andra arvingars arvsrätt. Det ansågs i sådana samboskap olyckligt att införa legal arvsrätt enbart baserat på att två personer valt att bo med varandra.¹⁴²

Även om det krävs gemensamma barn för att omfattas av den legala arvsrätten och rätten att kvarsitta i oskiftat bo, ansåg departementet att fem års samboskap motiverade möjlighet att utöka efterlevandeskyddet. Därför gavs personer som varit sambor i minst fem år rätt att upprätta inbördes testamente som till ett visst belopp går före särkullbarnens arvsrätt. Genom att det krävs ett aktivt handlande för att arvet ska gå före särkullbarnens rätt till laglott ansågs denna reglering vara flexibel och möjliggöra för sambor att förordna om sina tillgångar på önskat sätt. I små bon där den avlidnes kvarlåtenskap understiger fyra grundbelopp, innebär denna testamentsrätt att särkullbarnens rätt till arv kan gå förlorad. Sambor som inte har barn, varken

---

¹⁴⁰ Ot.prp.nr.73 s. 25 ff.

¹⁴¹ A. a. s. 26.

¹⁴² A. a. s. 25 f.

gemensamma eller särkullsbarn, har fri testationsrätt och kan därmed tillgodose varandra fullt efterlevandeskydd.¹⁴³

---

¹⁴³ A. a. s. 26.

4 Samhällets inverkan på rätten

4.1 Samboskap idag

Grunden för dagens reglering avseende efterlevandeskydd för sambor i svensk rätt har följt med sedan 1970-talet, då 1987 års sambolag förbereddes och presenterades. Inför antagandet av 2003 års sambolag överfördes i princip bestämmelserna om efterlevandeskydd, och därmed även överväganden från propositionen till 1973 års sambolag, till den nya lagstiftningen.¹⁴⁴ De främsta skälen för att inte införa arvsrätt för sambor var att samboskapet ansågs vara för en begränsad tid och att upplösandet sällan skulle ske på grund av den ena sambons död.¹⁴⁵

I sin doktorsavhandling, *Att leva som sambo*, från 2015 undersökte Walleng dels det rättsliga skyddet för sambor, dels om det var i takt med sin tid. Genom en enkätstudie som besvarades av 795 sambor i åldrarna 20–70 år studerade Walleng sambors kunskaper och åsikter om deras rättsliga skydd.¹⁴⁶ Walleng redovisar i sin avhandling även för utvecklingen av andelen sambor av alla sammanlevande par. Enligt Wallengs beräkningar, baserade på resultat som publicerats av SCB år 2001, år 2013 samt resultatet ifrån hennes egen studie har andelen sambor har ökat markant mellan år 2001 och år 2010.¹⁴⁷

Av de svar som Walleng fick in framgick det vidare att 51 procent av samboförhållandena hade varat kortare tid än sju år och 48 procent hade varit sambor i över sju år. Av samboparen hade dessutom 13 procent varat i

---

¹⁴⁴ I utredningen, SOU 1999:104, inför den nya sambolagen ingick inte frågan om efterlevandeskydd för sambor liknande det för makar i uppdraget och därför berördes inte frågan.

¹⁴⁵ Prop. 1986/87:1 s. 109 f.

¹⁴⁶ Walleng (2015) s. 22 och 74 f.

¹⁴⁷ A. a. s. 89 och 91. Se även s. 90 för resonemang kring varför hennes resultat skiljer sig från SCB:s uppgifter.

längre än 20 år. Walleng framhåller att längden på samboförhållandet kan påverka hur individerna ser sin sambo i förhållande till andra närstående, vilket är relevant i arvsrättsliga diskussioner.¹⁴⁸ Samboskap som samlevnadsform förekommer inte enbart bland yngre par, utan är relativt vanligt även bland äldre par.¹⁴⁹ Från resultaten av Wallengs studie framgår även att många individer har fler än en samlevnadsrelation under sin livstid.¹⁵⁰ Det framgick också att 52 procent av samborna avsåg att gifta sig, medan 40 procent avsåg att inte göra det.¹⁵¹

Wallengs studie visade sambors kunskaper om och inställning till arvsrätt för sambor. Av svaren framgick att fyra procent trodde att sambor ärver varandra utan testamente och nio procent trodde att sambor med gemensamma barn ärver varandra. 72 procent visste att det krävs testamente för att sambor ska ärva varandra.¹⁵² På frågan om de svarande ansåg att sambor *bör* ha arvsrätt efter varandra utan testamente svarade 62 procent jakande, varav 19 procentenheter ansåg att all egendom skulle ärvas och resterande 43 procent ansåg att sambor i vart fall borde ha arvsrätt till viss del. 36 procent önskade ingen förändring av nuvarande reglering.¹⁵³

Walleng kunde genom sin studie bland annat konstatera att sambor ofta såg sin samlevnad som seriös och inte som ett förstadium till äktenskap, samt att valet att vara sambor sällan grundades på att undvika appliceringen av den äktenskapsrättsliga regleringen i förhållandet.¹⁵⁴

---

¹⁴⁸ Walleng (2015) s. 84.

¹⁴⁹ A. a. s. 82 f. och 135.

¹⁵⁰ A. a. s. 86 f.

¹⁵¹ A. a. s. 107.

¹⁵² A. a. s. 96 f.

¹⁵³ A. a. s. 102 f.

¹⁵⁴ A. a. s. 136.

4.2 Normativa grundmönster i sambors efterlevandeskydd

4.2.1 Rätten speglar samhället

Som ovan nämnt grundar sig teorin om normativa grundmönster på tanken att lagstiftningen är en kodifikation eller spegling av underliggande normer som härstammar från sociala relationer.¹⁵⁵ Christensen menar att det därför bör gå att granska rättssystem för att upptäcka vilka normer som de faktiskt speglar och därmed identifiera rådande normer i samhället. I regel menar hon att lagstiftningen anpassas efter en förändring av rådande normer i samhället.¹⁵⁶

Ryrstedt, som arbetat vidare med Christensens teori, framhåller i sin avhandling att styrkan av olika normer som påverkar lagstiftningen varierar över tid och beror bland annat på bakomliggande förändringar i samhället.¹⁵⁷ På detta sätt kan därmed studien av ett rättsområde visa vilka normer i samhället som fått genomslag vid tidpunkten för reglernas bildande.

På det normativa fältet som är aktuellt att studera för samborättens vidkommande utgör gemenskap och individualism viktiga, motstående normativa grundmönster. Det är samma mönster som Ryrstedt arbetade med i sin avhandling.¹⁵⁸ Gemenskap innefattar kravet på fördelning mellan parterna efter principer om antingen rättvisa eller behov medan individualism i stället innefattar den individuella äganderätten.¹⁵⁹

---

¹⁵⁵ Se mer ovan under *1.7 Teori*.

¹⁵⁶ Christensen (1994) s. 3 f.

¹⁵⁷ Ryrstedt (1998) s. 18.

¹⁵⁸ A. a. s. 403.

¹⁵⁹ A. a. s. 18.

4.2.2 Normativa grundmönster i svensk rätt

I avsnitt 2.1 *Samborättslig reglering* behandlas efterlevandeskyddet för sambor i svensk rätt. Genom att granska regleringen går det, enligt teorin om normativa grundmönster, att identifiera vilka underliggande värderingar i samhället som funnits vid tidpunkten för rättens skapande eftersom dessa speglas i regleringen.

Uttryck för individualism i sambors efterlevandeskydd finns i möjligheten att upprätta samboavtal. Samboavtalet gör det möjligt att till stora delar reglera en eventuell bodelning inför framtiden. Denna avtalsfrihet innebär att båda parter har möjlighet att komma överens om hur uppdelningen av deras samboegendom ska ske i framtiden och därmed möjlighet att själva avgöra graden av individualism och gemenskap inom relationen. Även om parterna kommer överens om att samboegendom ska undantas från bodelningen och därmed skapa en viss gemenskap genom ett latent anspråk på hälften av den gemensamma egendomen, så är det parterna själva som har kommit överens om detta. Möjligheten att teckna samboavtal får därmed anses ge uttryck för individualism mellan samborna.

I regeln om att den efterlevande sambon ensidigt får bestämma om bodelning ska ske framträder tankar om både individualism och gemenskap. Å ena sidan kan det ses som en möjlighet för sambor att hålla fast vid sin egen egendom och därmed ger det uttryck för individualism. Å andra sidan kan det ses som en möjlighet för ekonomisk utjämning mellan samborna, vilket sker om den efterlevande sambon äger mindre än hälften av samboegendomen och därmed erhåller hälften genom bodelning i enlighet med likadelningsprincipen. Eftersom sambor har möjlighet att genom samboavtal avtala om att all samboegendom ska undantas från bodelningen får regeln anses inspirerad av det fria avtalet och individualism.

Lagstiftningen dras även åt individualism i och med avsaknaden av arvsrätt för sambor. För att ge den andra sambon ett efterlevandeskydd utöver lilla

basbeloppsregeln krävs det att sambon upprättar ett testamente till förmån för den andra sambon. Det finns inga särskilda regler för inbördes sambotestamenten i svensk rätt, utan den vanliga testamentsrätten gäller. Avsaknaden av arvsrätt betyder inte att den avlidnes andra arvingar får företräde; den efterlevande sambon förbigås helt i arvsrättsligt hänseende om det saknas testamente. Rätten att förfoga över sin kvarlåtenskap genom testamente är ett uttryck för äganderätten, vilken är starkt kopplad till det normativa mönstret individualism.

Om sambor har bröstarvingar föreligger inte fullständig frihet i testamentsrätten på grund av bröstarvingarnas rätt till laglott. Denna inskränkning av rätten att disponera över sin egendom genom testamente hindrar sambor från att skapa ett fullständigt efterlevandeskydd för varandra. Det saknas möjlighet att förordna om att den efterlevande sambon – eller någon annan – ska ärva hela kvarlåtenskapen om det finns bröstarvingar. Laglottens existens får därmed varken ses som ett uttryck för individualism eller gemenskap för sambor.

Ett uttryck för gemenskap inom sambors efterlevandeskydd i svensk rätt är lilla basbeloppsregeln. Den syftar till att ge den efterlevande sambon ett minimiskydd, framför allt genom att hindra att små bon splittras och att en efterlevande sambo måste utge viktig egendom till den först avlidnes arvingar. Eftersom lilla basbeloppsregeln är indispositiv går den inte att avtala bort genom samboavtal. Detta påvisar ytterligare gemenskapsinslag i regleringen.

Gemenskap kan även identifieras i den likadelning av samboegendomen som sker i och med en bodelning. Likadelningen syftar till att fördela värdet av den ackumulerade samboegendomen lika mellan båda samborna, oavsett vilken av samborna som förvärvat samboegendomen och därmed ökat det totala värdet på samboegendomen. Likadelningen innebär därmed en fördelning mellan parterna som två delar av en gemenskap.

Även rätten för en efterlevande sambo att vid behov överta sambornas gemensamma bostad ger utrymme för gemenskapen inom förhållandet. Det självständiga ägandet och arvingars intressen får stå tillbaka för en efterlevande sambos behov. Eftersom övertagandet sker mot avräkning respekteras även det individuella ägandet och därmed individualismen.

Enligt ovan drar både individualism och gemenskap det svenska efterlevandeskyddet för sambor; regleringen är en kombination av att samborna ska vara individer, men det finns även ett visst inslag av gemenskap. Det finns dock fler regler som bär inslag av individualism och det är också detta normativa mönster som syns tydligast. På det normativa fältet drar därmed polen för individualism det svenska efterlevandeskyddet för sambor mer.

4.2.3 Normativa grundmönster i dansk rätt

I Danmark finns ingen arvsrätt för sambor, vilket är ett uttryck för värderingen av samboskap som ett individualistiskt institut. Precis som i svensk rätt krävs det ett aktivt handlande för att danska sambor ska få ett utvidgat efterlevandeskydd. Handlandet kan bestå av upprättande av både ett vanligt testamente och ett utvidgat sambotestamente. Det utvidgade sambotestamentet ger samborna samma efterlevandeskydd som gifta par. Att ge samborna möjlighet att själva avgöra vilket efterlevandeskydd de vill tillämpa i sitt förhållande är ett tecken på att individualismen fått genomslag, eftersom det är en form av avtalsfrihet mellan samborna. Samtidigt är möjligheten att utvidga efterlevandeskyddet på detta sätt exklusivt för sambor och möjligheten att upprätta ett utvidgat sambotestamente får därmed anses ge utrymme för gemenskap mellan samborna.

Den danska laglotten är mindre än den svenska. Det betyder att laglotten utgör ett mindre intrång i den individuella äganderätten, men det innebär

samtidigt en större möjlighet för sambor att testamentera mer egendom till varandra. En sambo som efterlämnar bröstarvingar kan genom att upprätta både utvidgat sambotestamente och ett vanligt testamente förordna så att den efterlevande sambon får sju åttondelar av kvarlåtenskapen. Om värdet på kvarlåtenskapen är så högt att bröstarvingarnas laglott kan beloppsbegränsas genom testamente finns det möjlighet för den efterlevande sambon att utfå en ännu större andel av kvarlåtenskapen. Att det danska efterlevandeskyddet för sambor medger att en så stor del av kvarlåtenskapen testamenteras specifikt till en sambo får anses vara ett uttryck för gemenskap, eftersom möjligheten till denna typ av förordnande inte finns för andra än sambor.

Kvalifikationsreglerna för vilka sambor som har möjlighet att upprätta utvidgade sambotestamenten uppställer krav på en viss gemenskap mellan parterna. För sambor som inte uppfyller de kraven består efterlevandeskyddet enbart av de vanliga testamentsreglerna som innebär att arvlåtaren kan testamentera bort all egendom som inte utgör en bröstarvinges laglott. Detta ger uttryck för en starkt individualistisk syn på denna typ av sambor.

Om samborna har upprättat ett utvidgat sambotestamente inträder en garantiregel som berättigar en efterlevande sambo att utfå egendom ur dödsboet som tillsammans med sambons egen egendom uppgår till 810 000 danska kronor. Garantiregeln innebär att en efterlevande sambo har ett visst minimiskydd och ger uttryck för den gemenskap som finns mellan sambor.

I det normativa fältet drar båda polerna den danska lagstiftningen avseende efterlevandeskydd för sambor, vilket sker på grund av den flexibilitet som finns i lagstiftningen. Det automatiska skyddet för sambor är svagt och det är upp till samborna själva att ordna med sitt efterlevandeskydd för att gemenskapstanken ska få genomslag, vilket uttrycker individualistiska värderingar av samboskapet. Samborna ses som två individer som självständigt får förordna om ett efterlevandeskydd. Att sambor värderas

som två delar i en gemenskap framträder genom de möjligheter som sambor har att förordna om efterlevandeskydd. Där ses sambor inte som två godtyckliga sammanboende individer, utan värderingen om något gemensamt framträder genom de extra skyddsmöjligheter som finns. När samborna uppfyller de kvalifikationskrav som finns för ett utvidgat sambotestamente finns det möjlighet att förordna om arvsrätt för sambor avseende stora delar av egendomen. Detta får ses som ett tydligt tecken på att samboskapet, i vart fall efter att kvalifikationskraven uppfylls, värderas som en gemenskap. Sammanfattningsvis är det upp till samborna själva att införa andra värderingar än de individualistiska värderingarna som framträder i det automatiska efterlevandeskyddet, men lagstiftningen ger samborna utrymme att ses som en gemenskap.

4.2.4 Normativa grundmönster i norsk rätt

Precis som inom det danska efterlevandeskyddet för sambor skiljer norska efterlevandeskydd på sambor utifrån olika kvalifikationsgrunder. För de sambor som uppfyller kvalifikationskraven finns det möjlighet till ett mer omfattande efterlevandeskydd, medan de sambor som inte uppfyller dem hänvisas till vanliga arvsrättsliga regler.

För sambor som har, har haft eller väntar gemensamma barn finns det legal arvsrätt upp till fyra norska grundbelopp motsvarande 425 596 norska kronor. Dessutom har denna typ av sambor rätt att kvarsitta i oskiftat bo. Arvsrätten inträder automatiskt utan att samborna behöver upprätta testamente, men det finns möjlighet att förordna om att arvsrätten inte ska gälla genom testamente. Denna reglering visar att samboskapet i dessa fall värderas som en gemenskap. Företräde ges till den gemenskap som finns mellan sambor, men lagstiftningen lämnar samtidigt utrymme för individualism eftersom reglerna är dispositiva. Även rätten att kvarsitta i orubbat bo för en efterlevande sambo som har, har haft eller väntar barn

med den avlidne sambon ger uttryck för gemenskapen som finns mellan samborna.

Sambor som har varit i en samborelation de fem föregående åren innan den först avlidne sambons bortgång har möjlighet att upprätta ett testamente som ger dem rätt till arv på maximalt fyra grundbelopp som går före bröstarvingarnas rätt till laglott. Denna del av lagstiftningen präglas av individualism, eftersom det är upp till samborna själva att bestämma att denna skyddsregel ska tillämpas på förhållandet genom testamentet. Att möjligheten finns talar däremot för att samboskapet värderas som en gemenskap.

Den norska laglotten består av två tredjedelar av kvarlåtenskapen, med ett maxbelopp på 15 grundbelopp (motsvarande 1 595 985 norska kronor) för varje barns gren. Om sambor har laglottsberättigade arvingar kan de maximalt testamentera en tredjedel av sin kvarlåtenskap. För sambor som inte omfattas av de särskilda skyddsreglerna går det att identifiera en uppfattning om sambor som ekonomiskt självständiga individer.

På det normativa fältet mellan polerna individualism och gemenskap hamnar det norska efterlevandeskyddet för sambor som uppfyller kvalifikationskraven för arvsrätt och särskild testationsrätt nära gemenskapspolen. Övriga sambor får i stället förlita sig på sin egen ekonomiska kapacitet och regleringen dras därmed mot individualism. Värderingar om samboskapet skiljer sig därmed åt beroende på varaktigheten och förekomsten av gemensamma barn.

5 Avslutande analys och diskussion

5.1 Normativa grundmönster i efterlevandeskydd för sambor

Av kartläggningen i avsnitt 4.2 *Normativa grundmönster i efterlevandeskydd för sambor* framgår att olika värderingar av sambor har fått genomslag i olika delar av de skandinaviska efterlevandeskydden för sambor. Analysen i ovannämnda avsnitt kan sammanfattande kommenteras enligt följande. Där individualism identifieras i lagstiftningen påverkar denna värdering rättsbildningen mot att behandla sambor som två skilda rättssubjekt. Deras rättsliga status påverkas i lägre grad av samboskapet och de får ett mindre omfattande efterlevandeskydd, alternativt större möjligheter att själva förordna om sitt efterlevandeskydd. Det ställer högre krav på att individerna själva är involverade genom att exempelvis upprätta utvidgade sambotestamenten eller vanliga testamenten. Där gemenskap identifieras i lagstiftningen påverkar denna värdering i stället rättsbildningen till att behandla sambor som två delar av en gemenskap. De får en särskild rättslig ställning av att ingå i sambogemenskapen och de får ett mer omfattande efterlevandeskydd per automatik.

Moderna värderingar av samboskap tycks, enligt både Wallengs studie och rättsutvecklingen i Danmark och Norge som behandlas ovan, grundas på tanken att det ska finnas möjlighet för sambor att hantera sin rättsliga situation utifrån tanken att de är två delar av en gemenskap. Sambor i Sverige önskar själva arvsrätt och efterlevandeskydden i Danmark och Norge har stärkts.¹⁶⁰ Samtidigt är det upp till det individuella paret att själva

---

¹⁶⁰ Jfr Walleng (2015) s. 102 f och ovan avsnitt 3 *Efterlevandeskydd för sambor i Skandinavien*.

värdera sitt förhållande och sin rättsliga ställning genom möjligheterna att förordna om vilka normer som ska gälla i ett enskilt fall. Alla samboförhållanden kan inte anses vara lika och det syns en heterogenitet bland dagens samboskap. Både långvariga och kortvariga samboskap förekommer samtidigt som det finns sambor som både vill och inte vill ingå äktenskap.¹⁶¹

5.2 Framtida efterlevandeskydd utifrån moderna värderingar om samboskap

Resultaten i Wallengs studie visar att det finns grund att anta att samboskap är en samlevnadsform som fått ökad popularitet i Sverige och att det idag förekommer samboskap inom alla åldrar. Det är inte enbart fråga om korta förbindelser mellan unga personer, utan även vanligt att par förblir sambor under en lång tid både med och utan avsikt att ingå äktenskap. En majoritet av samborna önskar dessutom legal arvsrätt.¹⁶² Dessa resultat går emot de värderingar som framhölls i förarbetena inför 1973 års sambolag, där sambor främst ansågs vara unga personer som sammanlevde inför att ingå äktenskap.¹⁶³ Walleng fann att samboskapet inte längre har karaktär av enbart ett förstadium till äktenskap.¹⁶⁴

Dagens efterlevandeskydd för sambor är utarbetade efter äldre värderingar där samboskap ses som en tillfällig samlevnadsform. Givet skillnaderna mellan Wallengs studie av samboskap och de värderingar som framhölls i förarbetena finns det grund att påstå att samhällsutvecklingen har lett till en ny syn på sambor. Ett samboskap idag kan i stället ses som mer fristående från äktenskapet, eftersom äktenskap inte alltid är slutmålet med en

---

¹⁶¹ Se ovan avsnitt 4.1 *Samboskap idag*.

¹⁶² Se Walleng (2015) s. 82 ff, 89 ff, 102 f, 107 och 135, se även ovan avsnitt 4.1 *Samboskap idag*.

¹⁶³ Jfr prop. 1986/87:1 s. 40.

¹⁶⁴ Walleng (2015) s. 136.

samlevnad. Därmed finns det också anledning att se samboskapet som något som kan vara lika stadigvarande som ett äktenskap.

Neutralitetsideologin uppställer hinder mot att utforma ett lika omfattande efterlevandeskydd för sambor som för makar. Likadana efterlevandeskydd skulle ta ifrån individerna möjligheten att välja vilka normer de vill applicera på sitt förhållande. Att i stället låta samlevnaden utgöra grund för efterlevandeskydd skulle visserligen leda till att lika fall behandlas lika, men det skulle också påtvinga normer på människor som inte önskar tillämpning av dem i deras relation. En lösning på problemet med motstridiga intressen inom neutralitetsideologin är att begränsa äktenskapets rättsverkningar och skapa samborättsliga regler i den mån det är motiverat.¹⁶⁵

Dagens reglering av efterlevandeskydd för sambor kan innebära problem för sambor som vill bilda familj och skaffa barn utan att gifta sig, vilket är motsatsen till ambitionen med den samborättsliga regleringen.¹⁶⁶ Ett problem som kan uppstå för sambor i en sådan situation är att de inte kan ordna ett fullgott efterlevandeskydd för den efterlevande sambon om den avlidne sambon har bröstarvingar. Det beror på att bröstarvingar alltid har rätt att få ut sin laglott, vilket inskränker arvlåtarens möjlighet att förfoga över kvarlåtenskapen genom testamente. Samma problematik uppstår för makar med särkullbarn, då särkullbarnens rätt till arv prioriteras före makars arvsrätt. Avseende gemensamma bröstarvingar inom äktenskapet, prioriteras den efterlevande makens rätt till arv och barnen får i stället rätt till efter arv. Dagens reglering uppställer därmed större problem för sambor som väljer att skaffa barn än för makar i samma situation. Som ovan nämnt finns det idag sambor i ett flertal olika livssituationer. Alla sambor är inte sambor för att ”prova på” äktenskap, utan vissa vill förbli ogifta. De som väljer samboskapet som permanent samlevnadsform saknar idag samma möjligheter som gifta har avseende att tillgodose sin parter ett efterlevandeskydd när familjen innehåller bröstarvingar. Sådana

---

¹⁶⁵ Se SOU 1972:41 s. 91 ff.

¹⁶⁶ Jfr SOU 1972:41 s. 91.

sambokonstellationer – i synnerhet när bröstarvingarna är underåriga och inte kan avstå sitt arv till förmån för den efterlevande sambon¹⁶⁷ – torde vara lika skyddsvärda som situationer där de sammanlevande föräldrarna har ingått äktenskap. Det innebär att dagens reglering strider mot ändamålet eftersom den uppställer större problem för par som väljer att skaffa barn men inte vill gifta sig, än för par som ingår äktenskap.

Som genomgången i avsnitt 4.2.2 *Normativa grundmönster i svensk rätt* finns det inslag av både individualism och gemenskap i dagens reglering av efterlevandeskydd för sambor. De skandinaviska länderna har sociala likheter med varandra och deras regleringar kan därför användas som inspiration för en framtida reglering avseende efterlevandeskydd för sambor utifrån mer moderna värderingar av samboskapet som samlevnadsform. Efterlevandeskydden i Danmark och Norge har reformerats närmare i tid och därför är det tänkbart att de är bättre utformade efter dagens syn på sambor. Visserligen infördes en ny sambolag i Sverige år 2003, men i utredningen inför antagandet utreddes inte efterlevandeskyddet för sambor.

För svenskt vidkommande ansågs det i förarbetena olämpligt att införa olika efterlevandeskydd för sambor efter prövning av samboskapets längd eller andra omständigheter.¹⁶⁸ Ett annat ställningstagande syns i Danmark och Norge, som båda har infört en ordning med olika efterlevandeskydd efter en särskild prövning av samboskapet. Kvalifikationskraven som ställs upp för att sambor ska kunna åtnjuta ett mer omfattande efterlevandeskydd grundar sig i båda länderna på gemensamma barn eller viss uppnådd längd på samboskapet. En tidsgräns för när mer omfattande skyddsregler ska träda i kraft innebär att de mindre stadigvarande samboförhållanden undantas från arvsrätt, vilket faller i linje med uttalanden i propositionen.¹⁶⁹

---

¹⁶⁷ Se ovan avsnitt 2.2.2 *Successionsrättsliga regler*.

¹⁶⁸ Prop. 1986/87:1 s. 109 f.

¹⁶⁹ Jfr Prop. 1986/87:1 s. 109, där det framgår att personer i långvariga samboskap kan sägas ha samma arvsrättsliga anspråk som makar.

En mer modern syn på sambor, där samlevnadsformen ses som ett fristående och likvärdigt alternativ till äktenskap, motiverar en laglig möjlighet för sambor att upprätta ett likvärdigt efterlevandeskydd för varandra som makar automatiskt får i och med äktenskapet i svensk rätt. En sådan möjlighet har införts i dansk rätt, där kvalificerade sambor, det vill säga sambor som har, har haft eller väntar gemensamma barn alternativt har sammanlevt under äktenskapsliknande förhållanden de senaste två åren, har möjlighet att teckna ett utvidgat sambotestamente för att erhålla samma skydd som makar i den utsträckning som samborna önskar det. Detta bygger på att samborna aktivt uttrycker en önskan om att den äktenskapliga regleringen avseende efterlevandeskydd ska vara tillämplig på sambornas förhållande och manifesterar önskan genom att upprätta det utvidgade sambotestetamentet.

Ett system som bygger på ett aktivt handlande från de individuella samboparen är intressant ur svensk synpunkt. I motiveringen till att inte införa arvsrätt för sambor i svensk rätt framhölls det nämligen att människor som levde i samborelationer som var långvariga nog att kunna motivera arvsrätt, sannolikt har tänkt över sin juridiska situation noggrant. Det framhölls även att de bör ha övervägt möjligheten att skapa ett efterlevandeskydd genom testamente.¹⁷⁰ Genom att utvidga testationsmöjligheterna för svenska sambor som uppfyller vissa kvalifikationskrav kan samborna själva välja om de vill utvidga skyddet för varandra. Ett sådant system bör fungera väl för de sambor som är väl insatta i de juridiska konsekvenserna av sin samlevnad, samtidigt som det inte tvingar sambor att ingå äktenskap sig för att erhålla de juridiska fördelarna. Nackdelen med ett sådant system är att sambor som inte har övervägt de juridiska skillnaderna för samboskap respektive äktenskap går miste om ett utvidgat efterlevandeskydd.

Enligt dansk rätt kan sambor upprätta både ett utvidgat sambotestamente och ett vanligt testamente. En testator med bröstarvingar och sambo kan

---

¹⁷⁰ Se prop. 1986/87:1 s. 109 f.

därmed förordna så att den efterlevande sambon erhåller sju åttondelar av kvarlåtenskapen.¹⁷¹ En svensk sambo i samma livssituation kan enbart upprätta ett vanligt testamente och därmed tillförsäkra den efterlevande sambon halva kvarlåtenskapen. Den danska lagstiftningen erbjuder därmed större flexibilitet och sambor får större möjlighet att påverka sin situation. Dessutom innebär de särskilda regler som gäller för sambor att samborna inte enbart behöver förlita sig på allmänna civilrättsliga regler.¹⁷² Införandet av ett system som liknar det danska i svensk rätt skulle innebära mer individualism i efterlevandeskydden för sambor. Lagstiftningen innebär att det finns större utrymme för gemenskap mellan samborna, men gemenskapen bygger på ställningstaganden från individerna i varje enskilt förhållande.

I Norge har en annan modell valts, nämligen legal arvsrätt med beloppsgräns på fyra grundbelopp, vilket motsvarar 425 596 norska kronor, för sambor som har, har haft eller väntar gemensamma barn.¹⁷³ Detta motiveras av att dessa samboskap ofta har karaktär av en livsgemenskap som kan motivera arvsrätt. Dessutom anses det vara troligare att de som lever i samboskap inte har reflekterat alltför mycket avseende det rättsliga skyddet som följer med samlevnaden; därmed görs ett omvänt antagande jämfört med de svenska förarbetena, där det anses att de sambor som förblev ogifta hade gjort ett noga övervägt val. För norska sambor som inte önskar arvsrätt i sitt förhållande har detta lösts genom att ge samborna möjlighet att genom testamente förordna så att arvsrätt inte ska gälla mellan dem.¹⁷⁴ Legal arvsrätt för sambor med gemensamma barn innebär ett starkare skydd för dessa sambor jämfört med den svenska regleringen, där gemensamma barn snarare leder till ett sämre efterlevandeskydd på grund av barnens rätt

---

¹⁷¹ Se ovan avsnitt 3.2.1 *Gällande rätt*.

¹⁷² Jfr SOU 1972:41 s. 93, där det inte ansågs vara lämpligt att lösa problem som kan uppstå inom samlevnad med familjerättslig funktion med enbart allmänna civilrättsliga regler.

¹⁷³ Se ovan avsnitt 3.3.1 *Gällande rätt*.

¹⁷⁴ Se ot.prp.nr.73 s. 11 och 25 ff; Jfr prop. 1986/87:1 s. 109 f.

till laglott. Detta blir särskilt tydligt i fall där barnen är underåriga och inte kan avstå sin laglott till förmån för den efterlevande sambon.¹⁷⁵

Införande av ett system likt det norska skulle innebära en starkare dragningskraft mot en ekonomisk gemenskap mellan svenska sambor som uppfyller kvalifikationskraven. För de samborna skulle arvsrätten inträda automatiskt och individerna skulle behöva ta ett aktivt ställningstagande för att den inte skulle tillämpas. Möjligheten att avsäga arvsrätten genom testamente innebär att det även lämnas utrymme för individualism, där parterna själva får bestämma hur stor gemenskap eller stor självständighet de önskar. Eftersom den norska laglotten är större – och därmed lämnar mindre utrymme för en testator att råda över kvarlåtenskapen genom testamente – får sambor som inte uppnår kvalifikationskravet ett sämre skydd. För dessa sambor är därmed lagstiftningen mer individualistisk och samboskapet som en gemensam enhet tillmäts mindre betydelse.

Ett sätt att utvidga efterlevandeskyddet i svensk rätt med inspiration från norsk rätt är att införa arvsrätt för sambor med gemensamma barn. Sambor som lever i en sådan gemenskap kan anses ha arvsrättsligt anspråk på samma sätt som makar. En sådan utveckling skulle inte enbart gynna de som valt samboskapet som livslång samlevnadsform, utan även par som ser samboskapet som ett förstadium till äktenskap men ännu inte hunnit ingå det. Om en långsiktig samlevnad har inletts och samborna har gemensamma barn är det rimligt att anta att samborna vill värna om varandra och tillse att den efterlevande sambon har ett visst skydd, oavsett om sambornas avsikt är att ingå äktenskap i framtiden. Detta stöds av resultaten från Wallengs studie, som visade att majoriteten av de tillfrågade samborna anser att sambor bör ärva varandra.¹⁷⁶ Om det dessutom finns en möjlighet för sambor som inte vill applicera regler om inbördes arvsrätt på sin relation att förordna om det i ett testamente, blir sambor inte påtvingade en reglering som de inte vill ha. På detta sätt kan majoritetens önskemål om inbördes

---

¹⁷⁵ Se ovan avsnitt 2.2.2 *Successionsrättsliga regler*.

¹⁷⁶ Se Walleng (2015) s. 102 f.

arvsrätt bli tillgodosett, samtidigt som det inte ingriper på individernas självbestämmanderätt avseende vilka normer som ska gälla mellan dem.

Avslutningsvis kan det konstateras att de skandinaviska systemen har visat att det är möjligt att ha olika lösningar för sambor beroende på karaktären av deras förhållande, vilket som ovan nämnt inte var önskvärt för svensk rätt enligt förarbeten. I svensk rätt finns idag enbart möjligheten att upprätta testamente till förmån för den efterlevande sambon. I både dansk och norsk rätt, däremot, finns det möjlighet till viss arvsrätt för sambor som önskar det och där det med hänsyn till deras livssituation är motiverat. Det kan ske antingen automatiskt som i Norge, eller genom ett aktivt handlande som i Danmark. Att tillse att sambor kan förvärva ett fullgott efterlevandeskydd utan att ingå äktenskap kan vara ett sätt att säkerställa att onödiga hinder inte ställs upp för valet av familjebildning. Beroende på vilka värderingar om samboskap som ges företräde finns det olika lösningar för hur ett efterlevandeskydd för sambor kan utformas. Om samboskapet även fortsättningsvis ska ses som ett förstadium till äktenskap finns det skäl att inta ett mer försiktigt förhållningssätt till efterlevandeskydd, eftersom samborna fortfarande inte fattat beslutet att ingå äktenskap och därmed applicera de äktenskapsrättsliga skyddsreglerna på sin samlevnad. Om mer moderna värderingar av samboskap som ett fristående alternativ till äktenskap ska få företräde, är det rimligt att sambor själva får möjligheten att utforma ett likvärdigt skydd. Genom att införa kvalifikationskrav även i svensk rätt går det att undvika att arvsrätten omfattar fall där det kan vara olämpligt med arvsrätt för sambor, exempelvis i fråga om unga personer i korta samboskap där relationen till andra arvingar kan anses vara starkare. Samtidigt kan kvalifikationskraven verka för att tillgodose behovet av ett omfattande efterlevandeskydd för sambor med ett legitimt intresse av arvsrätt på samma villkor som makar.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Offentligt Tryck:

Sverige

Prop. 1986/87:1 *om äktenskapsbalk m.m.*

Prop. 2002/03:80 *Ny sambolag*

Riksdagsberättelse 1970 JU:52

SOU 1972:41 *Familj och äktenskap*

SOU 1981:85 *Äktenskapsbalk*

SOU 1999:104 *Nya samboregler*

Danmark

Bet. 1473/2006

Norge

Ot.prp.nr.73

Övriga källor

Grunnbeløpet i folketrygden <<https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/kontakt-nav/utbetalinger/grunnbeløpet-i-folketrygden>> Publicerad: 2019-01-12, senast uppdaterad: 2021-05-21, hämtad 2021-12-15.

Regeringen, "Prisbasbelopp för 2022 fastställt", <<https://www.regeringen.se/artiklar/2021/09/prisbasbelopp-for-2022-faststallt/>> publicerad 2021-09-23, besökt 2021-11-23.

Regjeringen, ”Arv”,

<<https://www.regjeringen.no/no/tema/lov-og-rett/innsikt/arv/id2006122/>>

sist uppdaterad: 29/10 2020, hämtad den 2021-12-09.

LITTERATUR

Böcker

Agell, Anders, ’Rättsdogmatik eller konstruktiv rättsvetenskap’, i:

Frändeberg, Åke, Göransson, Ulf, Håstad, Torgny (red.), *Festskrift till Stig Strömholm D. 1* (pp. 35-62). Uppsala: Iustus, 1997.

Agell, Anders & Brattström, Margareta, *Äktenskap, samboende, partnerskap*, 6 uppl., Uppsala: Iustus förlag, 2018.

Asland, John, Gjenlevende samboers rettsstilling’, i: Asland, John, Brattström, Margareta m.fl. (red.), *Nordisk Samboerrett*, 1 uppl., Oslo: Gyldendal Akademisk, 2014, s. 175–224.

Brattström, Margareta och Singer, Anna [Föräldrabalk (1949:381), kommentar till 15 kap. 5 §, not. 630, Karnov], i Juno, besökt 2021-11-29.

Brattström, Margareta & Singer, Anna. *Rätt arv: fördelning av kvarlåtenskap*. 5 uppl., Uppsala: Iustus förlag 2020.

Christensen, Anna, *Hemrätt i hyreshuset: en rättsvetenskaplig studie av bostadshyresgästens besittningsskydd*. Stockholm: Juristförlaget, 1994.

Hjertstedt, Mattias, ’Beskrivningar av rättsdogmatisk metod: om innehållet i metodavsnitt vid användning av ett rättsdogmatiskt. tillvägagångssätt’, i: Mannelqvist, Ruth, Ingmanson, Staffan, Ulander-Wänman, Carin (ed.), *Festskrift till Örjan Edström* (pp. 165–173). Umeå: Juridiska institutionen, Umeå universitet, 2019.

Hydén, Håkan, 'Rättssociologi: om att undersöka relationen mellan rätt och samhälle', i: Nääv, Maria & Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*, 2 uppl., Lund: Studentlitteratur 2018, s. 209–240.

Håkansson, Göran, [kommentar till Sambolag (2003:376), Karnov], i Juno, besökt 2021-11-28.

Kleineman, Jan, 'Rättsdogmatisk metod', i: Nääv, Maria & Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*, 2 uppl., Lund: Studentlitteratur, 2018, s. 21–46.

Lehrberg, Bert, *Praktisk juridisk metod*, 13:1 uppl. Uppsala: Iusté, 2021.

Lind, Göran, [Sambolag (2003:376), kommentar till 18 §, not. 48, Karnov], i Juno, besökt 2021-11-19.

Lind, Göran, 'Utvecklingen av samboförhållanden och samborätten i Norden', i: Asland, John, Brattström, Margareta m.fl. (red.), *Nordisk Samboerrett*, 1 uppl., Oslo: Gyldendal Akademisk, 2014, s. 13–67.

Løderup, Peter, 'The Reharmonisation of Nordic Family Law' i: Boele-Woelki, Katharina och Sverdrup, Tone (eds.): *European Challenges in Contemporary Family Law*, Antwerp – Oxford – Portland: Intersentia, 2008, s. 17–26.

Nørgaard, Irene, *Arveret*, 6. udg., Köpenhamn: Jurist- og Økonomforbundet, 2013.

Ryrstedt, Eva, *Bodelning och bostad: ekonomisk självständighet eller gemenskap*. Lund: Juristförlaget, 1998 Diss. Lunds universitet, 1999.

Sandgren, Claes, *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: ämne, material, metod och argumentation*. 4 uppl., Stockholm: Norstedts Juridik, 2018.

Valguarnera, Filippo, 'Komparativ juridisk metod', i: Nääv, Maria & Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*, 2 uppl., Lund: Studentlitteratur, 2018, s. 143–176.

Walleng, Kajsa, *Att leva som sambo: en civilrättslig studie av det rättsliga skyddet för sambor och om det är i takt med sin tid*. Diss. Uppsala: Uppsala universitet, 2015.

Artiklar

Bengtsson, Bertil, 'SOU som rättskälla', SvJT, 2011 s. 777 ff.

Boström, Viola och Israelsson, Ulf, 'Är arvsrätten föråldrad?', SvJT, 2004, s. 644 ff.

Christensen, Anna, Skydd för etablerad position – ett normativt grundmönster, i *Tidsskrift for Rettsvitenskap* 1996 s. 519–574.

Jareborg, Nils, 'Rättsdogmatik som vetenskap', SvJT, 2004, s. 1–10.